

TRNAVA UNIVERSITY IN TRNAVA, FACULTY OF EDUCATION,
CENTRAL EUROPEAN PHILOSOPHY OF EDUCATION SOCIETY (CEUPES)
AND THE JOURNAL HISTORIA SCHOLASTICA

CEUPES

***Education in Totalitarian
Ideologies of the 20th Century***

***Výchova a vzdelávanie
v totalitných ideológiach 20. storočia***

Book of Abstracts

**International Scientific Conference
Smolenice Castle, 17 – 18 October 2019**

Editors:

Blanka Kudláčová & Anna Sádovská

Honorary Committee

Prof. René Bílik, *Rector of Trnava University in Trnava*

Assoc. Prof. Viera Peterková, *Dean of Faculty of Education, Trnava University in Trnava*

Dr. František Mikloško, *former Catholic dissident and Slovak politician*

Ing. arch. Dr. Ján Pálffy, *Head of The Nation's Memory Institute in Bratislava*

Scientific Board

Prof. Iveta Kestere, *University of Latvia, Riga, Latvia*

Prof. Blanka Kudláčová, *Trnava University, Trnava, Slovakia*

Prof. Simonetta Polenghi, *Catholic University of the Sacred Heart, Milan, Italy (member of ISCHE Executive Committee)*

Prof. Ehrenhard Skiera, *University of Flensburg, Germany*

Prof. Katarzyna Wronska, *Jagiellonian University, Krakow, Poland*

Assoc. Prof. Tomáš Kasper, *Technical University of Liberec, Czech Republic*

Assoc. Prof. Andrej Rajský, *Trnava University, Trnava, Slovakia*

Assoc. Prof. Vučina Zorič, *University of Montenegro, Nikšić, Monte Negro*

Organizing team

Nada Bizová

Jana Blusková

Janette Gubricová

Kristína Liberčanová

Romana Podmaníková

Anna Šádovská

Ivana Šuhajdová

Marek Wiesenganger

This international conference is a part of the research projects

VEGA No. 1/ 0038/17 *Educational Thinking and Education in Slovakia from 1945 to 1989*

VEGA No. 1/0056/19 *Moral Reflection as a Primary Component of Character Education under Conditions of Implementation of the School Subject Ethical Education*

The conference is realized with the support of

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

KANET, n.o., Bratislava

Včelco, s.r.o., Smolenice

Čestný výbor

prof. René Bílik, *rektor Trnavskej univerzity v Trnave*

doc. Viera Peterková, *dekanka Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*

Dr. František Mikloško, *bývalý katolícky disident a slovenský politik*

Ing. arch. Dr. Ján Pálffy, *predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa v Bratislave*

Vedecký výbor

prof. Iveta Kestere, *University of Latvia, Riga, Lotyšsko*

prof. Blanka Kudláčová, *Trnavská univerzita v Trnave, Slovensko*

prof. Simonetta Polenghi, *Catholic University of the Sacred Heart, Miláno, Taliansko (členka Výkonného výboru ISCHE)*

prof. Ehrenhard Skiera, *University of Flensburg, Nemecko*

prof. Katarzyna Wronska, *Jagiellonian University, Krakov, Poľsko*

doc. Tomáš Kasper, *Technická univerzita v Liberci, Česká republika*

doc. Andrej Rajský, *Trnavská univerzita v Trnave, Slovensko*

doc. Vučina Zorič, *University of Montenegro, Nikšić, Čierna Hora*

Organizačný tím

Nada Bizová

Jana Blusková

Janette Gubicová

Kristína Liberčanová

Romana Podmaníková

Anna Sádovská

Ivana Šuhajdová

Marek Wiesenganger

Medzinárodná konferencia je súčasťou riešenia projektov

VEGA No. 1/0038/17 *Pedagogické myslenie, školstvo a vzdelávanie na Slovensku v rokoch 1945 až 1989*

VEGA No. 1/0056/19 *Morálna reflexia ako primárny komponent výchovy charakteru v podmienkach realizácie predmetu etická výchova*

Konferenciu podporili

Trnavská univerzita v Trnave, Pedagogická fakulta

KANET, n.o., Bratislava

Včelco, s.r.o., Smolenice

TABLE OF CONTENTS/OBSAH

Scope of the Conference/Zameranie konferencie	8
Conference Programme/Program konferencie	12
Keynote Speakers/Plenárni prednášajúci	21
Abstracts/Abstrakty	31
Iveta Kestere (Latvia): <i>Educating the New Soviet Man: Displayed Image and Hidden Resistance/Výchova nového sovietskeho človeka: prezentovaný obraz a skrytý odpor</i>	32
Pádraig Hogan (Ireland): <i>The Recurring Conquest of Hearts and Minds: Reflections on Totalitarian Currents in Education/Opätovné podmaňovanie srdca a mysle: Reflexie totalitných prúdov vo výchove a vzdelávaní</i>	36
Peter Jašek (Slovakia): <i>Research on the Period of the Communist Regime in Slovakia from the Perspective of the Nation's Memory Institute. Background, State and Perspectives/Bádanie obdobia komunistického režimu na Slovensku z perspektívy Ústavu pamäti národa. Východiská, stav a perspektívy</i>	40
František Mikloško (Slovakia): <i>Unofficial Education and Art Production in the Era of Resistance against the Communist Regime in Slovakia/ Neoficiálna výchova, vzdelávanie a tvorba v prostredí odporu voči komunistickému režimu na Slovensku</i>	44
Zdenko Kodelja & Ingrid Kodelja (Slovenia): <i>Totalitarianism and the Violation of Human Rights. The Case of Slovenia/Totalita a porušovanie ľudských práv. Príklad Slovinska</i>	46
Vučina Zorić (Montenegro): <i>Ideology and Education in Yugoslavia (1945 – 1990). The Case of Montenegro/Ideológia a výchova a vzdelávanie v Južoslávii (1945 – 1990). Príklad Čiernej Hory</i>	48
Snježana Šušnjara (Bosnia and Herzegovina): <i>The School System in Bosnia and Herzegovina under the Communist Regime/Školský systém v Bosne a Hercegovine v období komunistického režimu</i>	50

Anna Hogenová (Czech Republic): <i>Philosophy of Education as an Object of General Order in the Form of Phenomena “das Ge-stell” and “die Machenschaft”/Filosofie výchovy jako předmět všeobecné objednávky ve formě fenoménu „das Ge-stell“ a fenoménu „die Machenschaft</i>	52
Jiří Zounek & Michal Šimáně (Czech Republic): <i>Possibilities of Research on Primary and Secondary Technical Education in Socialist Czechoslovakia. On the Sources of Knowledge and their Study/Možnosti výskumu primárneho a sekundárneho technického vzdelávania v socialistickej Československu – k prameňom poznania a k ich štúdiu</i>	54
Slawek Szobryn (Poland): <i>Against the Flow. Pedagogy of Freedom in Polish Pedagogical Thought/Proti prúdu. Pedagogika slobody v poľskom pedagogickom myslení</i>	58
Antonio Fco. Canales Serrano (Spain): <i>Spanish Education in the First Two Decades of the Franco Regime/Výchova a vzdelávanie v Španielsku v prvých dvoch dekádach Francovho režimu</i>	62
Paolo Alfieri (Italy): <i>Physical Education for Italian Children during the Fascist Totalitarian Regime/Telesná výchova v Taliansku v období fašistického totalitného režimu</i>	62
Dimitris Foteinos (Greece): <i>Totalitarian Education in a Not Quite Totalitarian State. The Case of Greek Education between 1950 – 1974 (and beyond?)/Totalitná výchova a vzdelávanie v nie celkom totalitnom štáte. Príklad gréckej výchovy a vzdelávania v rokoch 1950 – 1974 (a neskôr?)</i>	64
Karel Rýdl (Czech Republic): <i>The Role and Function of Educational System in the Authoritarian and Totalitarian Society Regimes in the 20th Century/Role a funkce vzdelávacieho systému v autoritatívnych a totalitných režimoch ve 20. storočí</i>	68
Andrej Rajský (Slovakia): <i>Heroes and Prophets. Philosophical Reflection on Dissent in Totalitarian Society/Hrdinovia a proroci. Filozofická reflexia disidentstva v totalitnej spoločnosti</i>	70
David Rybák (Czech Republic): <i>Humanity, Science and the World as</i>	

<i>Constituents of Europe and their Transformation in the 20th Century/ Lidství, věda a svět jako konstituenty Evropy a jejich proměna ve 20. století</i>	74
Zoltán András Szabó & András Németh (Hungary): <i>The Written Communication of Educational Science in Hungary between 1961 and 1990. The Case of Magyar Pedagógia (Hungarian Pedagogy)/Písomná prezentácia pedagogických vied v Maďarsku medzi rokmi 1961 a 1990. Príklad „Magyar Pedagógia“ (časopis Maďarská pedagogika)</i>	76
Dana Kasperová & Tomáš Kasper (Czech Republic): <i>“And Yet You Were Wrong!” Several Views on Marxist Interpretation and “Rewriting” of the Interwar Democratic Discussion on School Reform in Czechoslovakia in the 1950s/„A predsa ste sa mylili!“ Niekoľko pohľadov na marxistickú interpretáciu a „prepísovanie“ medzivojnovnej demokratickej diskusie školskej reformy v Československu v 50. rokoch 20. storočia</i>	78
Blanka Kudláčová (Slovakia): <i>Changes in Educational Thought at the Beginning of the Communist Period in Slovakia/Zmeny v pedagogickom myslení na Slovensku v začiatkoch obdobia komunizmu</i> ...	82
Attila Nóbik (Hungary): <i>Changing Roles of History of Education in Hungarian Teacher Training in the 1950s/Meniace sa postavenie dejín výchovy a vzdelávania vo vzdelávaní učiteľov v 50. rokoch 20. storočia v Maďarsku</i>	84
Milan Olejník (Slovakia): <i>The Impact of Persecutions of So-called Bourgeois Nationalism upon Pedagogues in Slovakia (1950 – 1953)/ Perzekúcie založené na tzv. buržoáznom nacionalizme a ich dôsledky pre pedagógov na Slovensku (1950 – 1953)</i>	86
Soňa Gabzdilová (Slovakia): <i>Ideological Imperatives of the Communist Party of Czechoslovakia and their Impact upon Activities of Universities in Slovakia (1948 – 1953)/Ideologický imperatív Komunistickej strany Československa a jeho vplyv na aktivity univerzít na Slovensku (1948 – 1953)</i>	88
Eduard Lukáč (Slovakia): <i>The Fate of Jewish Education in the Slovak</i>	

<i>Republic (1938 – 1945). The Case of the Prešov Region/Osud židovského vzdelávania vo vojnovnej Slovenskej republike (1938 – 1945). Príklad z prešovského regiónu</i>	92
Janka Medvedová (Slovakia): <i>Restrictions and Changes in Education of Girls and Women in the Slovak Republic (1939 – 1945)/Obmedzenia a zmeny vo vzdelávaní dievčat a žien v období Slovenskej republiky (1939 – 1945)</i>	94
Katarzyna Wrońska (Poland): <i>Philosophy in the Service of Ideology in the Communist Period in Poland. The Case of Karol Kotłowski’s Philosophical Pedagogy/Filozofia v službách ideológie v období komunizmu v Poľsku. Príklad filozofie výchovy Karola Kotłowského</i>	96
Marisa Musaio (Italy): <i>Beyond a Denial Scenario of Values: The Contribution of Pedagogical Activism and Personalism in the Italian Context/Poza scenár odmietania hodnôt: Prínos pedagogického aktivizmu a personalizmu v Taliansku</i>	98
Dariusz Stepkowski (Poland): <i>Integrative or Complementary? ‘ Archaeology’ of Transformations of Polish General Pedagogy in the 20th Century/Integrujúci alebo komplementárny? „Archeológia“ transformácie všeobecnej pedagogiky v Poľsku v 20. storočí</i>	100
Janette Gubricová (Slovakia): <i>“With the Soviet Union Forever and Never Apart!” Forming Pupils’ Relationship to the Soviet Union in the Socialist Period/„So Sovietskym zväzom na večné časy a nikdy inak!“ Formovanie vzťahu žiakov ZŠ k Sovietskemu zväzu v období socializmu</i> ..	102
Ivana Šuhajdová (Slovakia): <i>“Difficult Youngsters” in Slovakia in the Socialist Period. Solutions for a “Non-existent” Problem/„Ťažko vychovateľná mládež“ na Slovensku v období socializmu – riešenie „neexistujúceho“ problému</i>	104
Kristína Liberčanová (Slovakia): <i>Career Education and Counselling during the Communist Period in Slovakia/Profesionálna výchova a výchova k voľbe povolania v období komunizmu na Slovensku</i>	106
About the Smolenice Castle/O Smolenickom zámku	108

SCOPE OF THE CONFERENCE

The aim of the conference is to reflect on education in totalitarian ideologies in individual European countries in the 20th century. After the First World War, a space for new forms of democracy and fulfilment of desires related to elevation of human dignity and freedom of man was created in Europe. Several socially-oriented and national movements that originally declared fulfilment of the idea of social justice and strengthening of identity of nation got in the centre of political life. However, because of the war, political, economic and social crises broke out in many European countries.

In Europe of the 20th century, which offered an assumption of strengthening of democratic development at its birth, various social and national movements and combinations of nationalism and Socialism that marked both the lives of individuals and entire societies were established. The positive ideas of social justice and strengthening of nation's identity were mostly misused in the emerging democratic environment and became tools of destruction and crimes against humanity in their pathological variants. It regards various mutations of political regimes of fascism, national Socialism and Communism. Their representatives presented their ideologies as the most suitable ways out of the complicated political and economic situation and declared there was no other possibility than to accept their ideas of orientation of the society and nation. All these forms of totalitarian regimes share the fact that they tried to take control of the society and man in all areas of life, which may be understood as negation of democracy. The core of totalitarian regimes was always formed by a totalitarian party that was a central tool of power and control of the entire society.

School systems are an important mean of a controlled preparation of future generations from the side of a totalitarian state and dissemination of ideology through the content of education. State conceptions of education were presented as education of "new society" and "new man". Since education of children was compulsory and every child had to enrol in school, it was a very effective tool. State also influenced and directed admission and training of prospective teachers and tutors. During totalitarian regimes, ministries of education were staffed by persons close to the state ideology and its protagonists. Education in totalitarian regimes was closely connected with the declared political doctrine and together with the totalitarian party represented an important tool of power and control over the entire society.

Sociologists and philosophers claim that the contemporary world is advancing towards a risk society, or a post-morality society that is typical of frustration of modern man from the loss of value orientation and predetermines functioning of political systems. As if Europe did not learn a lesson from its totalitarian period and similarly to the first “attack on democracy” in the inter-war period, many politicians today abuse their power and are disloyal to democracy. Failure, rejection of self-reflection and superordination of personal preferences have a significant impact on the growing mistrust toward established political subjects. It helps extremism and populism to be spread even from the highest political positions. Therefore, reflection and examination of education in totalitarian regimes of the 20th century appears to be current and needed.

The conference is aimed at two areas:

- 1) historical-pedagogical reflection of education in totalitarian regimes of the 20th century,
- 2) pedagogical-philosophical reflection of education in totalitarian regimes of the 20th century.

ZAMERANIE KONFERENCIE

Cieľom konferencie je reflexia výchovy a vzdelávania v rôznych totalitných ideológiách v jednotlivých európskych krajinách v 20. storočí. V Európe sa po prvej svetovej vojne vytvoril priestor na nové podoby demokracie a naplnenie túžob po pozdvihnutí ľudskej dôstojnosti a slobody človeka. Do stredu politického života sa dostali rôzne sociálne orientované a národné hnutia, ktorých pôvodne deklarovaným zámerom malo byť naplnenie idey sociálnej spravodlivosti a posilňovania idey identity národa. V dôsledku vojny však v mnohých európskych krajinách prepukli politické, hospodárske a sociálne krízy.

V Európe 20. storočia, ktorá pri svojom zrode ponúkala predpoklad na posilňovanie demokratického vývoja, sa kreovali rozličné sociálne a národné hnutia a kombinácie nacionalizmu a socializmu, ktoré poznačili tak život jednotlivcov, ako aj celých spoločností. Pozitívne idey sociálnej spravodlivosti a posilňovania identity národa boli vo vznikajúcom demokratickom prostredí zväčša zneužitá a vo svojich patologických variantoch sa stali nástrojmi deštrukcie a zločinov proti ľudskosti. Ide najmä o rôzne mutácie politických režimov fašizmu, národného socializmu a komunizmu. Ich predstavitelia prezentovali svoje ideológie ako najvhodnejšie východisko zo zložitej politickej a hospodárskej situácie a argumentovali tým, že niet inej možnosti, ako akceptovať ich predstavy o smerovaní spoločnosti a národa. Všetky tieto podoby totalitných režimov majú spoločné to, že sa snažili o ovládnutie spoločnosti a človeka vo všetkých oblastiach života, čo možno chápať ako negáciu demokracie. Jadrom totalitných režimov bola vždy totalitná strana, ktorá bola centrálnym mocenským nástrojom a prostriedkom kontroly celej spoločnosti.

Školské systémy sú dôležitým nástrojom kontrolovanej prípravy budúcich generácií zo strany totalitného štátu a diseminácie ideológie prostredníctvom obsahov výchovy a vzdelávania. Štátne koncepcie vzdelávania boli pertraktované ako výchova „novej spoločnosti“ a „nového človeka“. Tým, že v 20. storočí bolo zaškolovanie detí povinné a školským systémom muselo prejsť každé dieťa, išlo o veľmi efektívny nástroj. Štát tiež ovplyvňoval a usmerňoval prijímanie a prípravu budúcich učiteľov a vychovávateľov. Ministerstvá školstva v totalitných režimoch boli obsadené ľuďmi blízkymi štátnej ideológii a jej protagonistom. Výchova a vzdelávanie v totalitných režimoch boli úzko prepojené s prijatou politickou doktrínou a spoločne s totalitnou stranou boli dôležitým nástrojom moci a kontroly nad celou spoločnosťou.

Sociológovia a filozofi tvrdia, že súčasný svet speje k rizikovej spoločnosti, resp. postmoralitnej spoločnosti, ktorá sa vyznačuje frustráciou moderného

človeka zo straty hodnotovej orientácie a predurčuje fungovanie politického systému. Európa sa akoby nechcela poučiť zo svojho totalitného obdobia a podobne ako počas prvého „útoku na demokraciu“ v medzivojnovom období aj dnes mnohí politici zneužívajú svoju moc a sú voči demokracii nelojálni. Zlyhanie, odmietanie sebareflexie, nadradovanie osobných preferencií, má výrazný vplyv na vzrastajúcu nedôveru voči etablovaným politickým subjektom, ktoré reprezentujú. To podporuje extrémizmus a populizmus, ktorý sa v súčasnosti často šíri aj z najvyšších politických pozícií. Reflexia a skúmanie výchovy a vzdelávania v totalitných režimoch 20. storočia sa nám preto javí ako aktuálna a potrebná.

Rokovanie sympózia je zamerané na dve oblasti:

- 1) školstvo a vzdelávanie v totalitných režimoch 20. storočia v historicko-pedagogickej reflexii,
- 2) školstvo a vzdelávanie v totalitných režimoch 20. storočia v pedagogicko-filozofickej reflexii.

CONFERENCE PROGRAMME

17th October 2019, Thursday

8.00 – 9.00 *Registration*

9.00 – 9.30 *Opening*

- **Blanka Kudláčová & Andrej Rajský**, conference chairs
- **René Bílik**, Rector of Trnava University in Trnava
- **Viera Peterková**, Dean of Faculty of Education Trnava University in Trnava
- **Ján Pálffy**, Head of The Nation's Memory Institute, Bratislava

9.30 – 10.45

Plenary session 1, Lecture Hall, Chair: Zdenko Kodelja

- **Iveta Kestere (Latvia)**: *Educating the New Soviet Man: Displayed Image and Hidden Resistance*
- **Pádraig Hogan (Ireland)**: *The Recurring Conquest of Hearts and Minds: Reflections on Totalitarian Currents in Education*

Discussion

10.45 – 11.15 Coffee break

11.15 – 12.30

Plenary session 2, Lecture Hall, Chair: Blanka Kudláčová

- **Peter Jašek (Slovakia)**: *Research on the Period of the Communist Regime in Slovakia from the Perspective of the Nation's Memory Institute. Background, State and Perspectives*
- **František Mikloško (Slovakia)**: *Unofficial Education and Art Production in the Era of Resistance against the Communist Regime in Slovakia*

Discussion

12.30 – 13.30 Lunch break

13.30 – 14.30

Parallel session E1 (E – English language) and S1 (S – Slovak and Czech language)

E1, Lecture Hall, Chair: Tomáš Kasper

- **Zdenko Kodolja (Slovenia):** *Totalitarianism and the Violation of Human Rights. The Case of Slovenia*
- **Vučina Zorić (Montenegro):** *Ideology and Education in Yugoslavia (1945 – 1990). The Case of Montenegro*
- **Snježana Šušnjara (Bosnia and Herzegovina):** *The School System in Bosnia and Herzegovina under the Communist Regime*

S1, Red Lounge, Chair: Andrej Rajský

- **Anna Hogenová (Czech Republik):** *Philosophy of Education as an Object of General Order in the Form of Phenomena „das Ge-stell“ and „die Machenschaft“*
- **Jiří Zounek & Michal Šimáně (Czech Republik):** *Possibilities of Research on Primary and Secondary Technical Education in Socialist Czechoslovakia. On the Sources of Knowledge and their Study*
- **Slawek Sztobryn (Poland):** *Against the Flow. Pedagogy of Freedom in Polish Pedagogical Thought*

14.30 – 15.00 Coffee break

15.00 – 16.00 Parallel session E2 and S2

E2, Lecture Hall, Chair: Vučina Zorić

- **Antonio Fco. Canales Serrano (Spain):** *Spanish Education in the First Two Decades of the Franco Regime*
- **Paolo Alfieri (Italy):** *Physical Education for Italian Children during the Fascist Totalitarian Regime*
- **Dimitris Foteinos (Greece):** *Totalitarian Education in a Not Quite Totalitarian State. The Case of Greek Education between 1950 – 1974 (and beyond?)*

S2, Red Lounge, Chair: Jiří Zounek

- **Karel Rýdl (Czech Republik):** *The Role and Function of the Educational System in the Authoritarian and Totalitarian Society Regimes in the 20th Century*

- **Andrej Rajský (Slovakia):** *Heroes and Prophets: Philosophical Reflection on Dissent in Totalitarian Society*
- **David Rybák (Czech Republik):** *Humanity, Science and the World as Constituents of Europe and their Transformation in the 20th century*

16.00 – 16.30 Coffee break

17.00 – *Honeywine tasting* in the company *Včelco Smolenice* (producer of the best honeywine in the world)

19.00

- **Presentation of the monograph** *B. Kudláčová (ed.): Pedagogické myslenie, školstvo a vzdelávanie na Slovensku v rokoch 1945 – 1989/Educational Thinking, the School System and Education in Slovakia during the period 1945 – 1989*
- **Symposium Reception**

18th October 2019, Friday

9.00 – 10.30 *Parallel session E3 and S3*

E3, Lecture Hall, Chair: Dariusz Stepkowski

- **Zoltán András Szabó & András Németh (Hungary):** *The Written Communication of Educational Science in Hungary between 1961 and 1990: The Case of Magyar Pedagógia (Hungarian Pedagogy)*
- **Dana Kasperová & Tomáš Kasper (Czech Republik):** *“And Yet You Were Wrong!” Several Views on Marxist Interpretation and “Rewriting” of the Interwar Democratic Discussion on School Reform in Czechoslovakia in the 1950s*
- **Blanka Kudláčová (Slovakia):** *Changes in Educational Thought at the Beginning of the Communist Period in Slovakia*
- **Attila Nóbik (Hungary):** *Changing Roles of History of Education in Hungarian Teacher Training in the 1950s*

S3, Red Lounge, Chair: Karel Rýdl

- **Milan Olejník (Slovakia):** *The Impact of Persecutions of So-called Bourgeois Nationalists upon Pedagogues in Slovakia (1950 – 1953)*
- **Soňa Gabzdilová (Slovakia):** *Ideological Imperatives of the Communist Party of Czechoslovakia and their Impact upon Activities of Universities in Slovakia (1948 – 1953)*
- **Eduard Lukáč (Slovakia):** *The Fate of Jewish Education in the Slovak Republic (1938 – 1945). The Case of the Prešov Region*
- **Janka Medvedová (Slovakia):** *Restrictions and Changes in Education of Girls and Women in the Slovak Republic (1939 – 1945)*

10.30 – 11.00 Coffee break

11.00 – 12.00 Parallel session E4 and S4

E4, Lecture Hall, Chair: Iveta Kestere

- **Katarzyna Wrońska (Poland):** *Philosophy in the Service of Ideology in the Communist Period in Poland. The Case of Karol Kottowski's Philosophical Pedagogy*
- **Marisa Musaio (Italy):** *Beyond a Denial Scenario of Values. The Contribution of Pedagogical Activism and Personalism in the Italian Context*
- **Dariusz Stepkowski (Poland):** *Integrative or complementary? 'Archaeology' of Transformations of Polish General Pedagogy in the 20th Century*

S4, Red Lounge, Chair: Soňa Gabzdilová

- **Janette Gubricová (Slovakia):** *“With the Soviet Union Forever and Never Apart!” Forming Pupils' Relationship to the Soviet Union in the Socialist Period*
- **Ivana Šuhajdová (Slovakia):** *„Difficult Youngsters“ in Slovakia in the Socialist Period. Solutions for a “Non-existent” Problem*
- **Kristína Liberčanová (Slovakia):** *Career Education and Counselling during the Communist Period in Slovakia*

12.00 Conference conclusion

13.00 Lunch and discussions over coffee

PROGRAM KONFERENCIE

17. október 2019, štvrtok

8.00 – 9.00 *Registrácia*

9.00 – 9.30 *Otvorenie*

- **Blanka Kudláčová & Andrej Rajský**, predsedajúci konferencie
- **René Bílik**, rektor Trnavskej univerzity v Trnave
- **Viera Peterková**, dekanica Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave
- **Ján Pálffy**, predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa v Bratislave

9.30 – 10.45

Plenárne prednášky 1, Prednášková sála, moderátor: Zdenko Kodelja

- **Iveta Kestere (Lotyšsko)**: *Výchova nového sovietskeho človeka: prezentovaný obraz a skrytý odpor*
- **Pdraig Hogan (Írsko)**: *Opätovné podmaňovanie srdca a mysle. Reflexie totalitných prúdov vo výchove a vzdelávaní*

Diskusia

10.45 – 11.15 *Prestávka na občerstvenie*

11.15 – 12.30

Plenárne prednášky 2, Prednášková sála, moderátor: Blanka Kudláčová

- **Peter Jašek (Slovensko)**: *Bádanie obdobia komunistického režimu na Slovensku z perspektívy Ústavu pamäti národa. Východiská, stav a perspektívy*
- **František Mikloško (Slovensko)**: *Neoficiálna výchova, vzdelávanie a tvorba v prostredí odporu voči komunistickému režimu na Slovensku*

Diskusia

12.30 – 13.30 *Prestávka na obed*

13.30 – 14.30

Paralelné sekcie E1 (E – v angličtine) a S1 (S – v slovenčine a češtine)

E1, Prednášková sála, moderátor: Tomáš Kasper

- **Zdenko Kodelja & Ingrid Kodelja (Slovinsko):** *Totalita a porušovanie ľudských práv. Príklad Slovinska*
- **Vučina Zorić (Čierna Hora):** *Ideológia a výchova a vzdelávanie v Juhoslávii (1945 – 1990). Príklad Čiernej Hory*
- **Snježana Šušnjara (Bosna a Hercegovina):** *Školský systém v Bosne a Hercegovine v období komunistického režimu*

S1, Červený salónik, moderátor: Andrej Rajský

- **Anna Hogenová (Česká republika):** *Filosofie výchovy jako předmět všeobecné objednávky ve formě fenoménu „das Ge-stell“ a fenoménu „die Machenschaft“*
- **Jiří Zounek & Michal Šimáně (Česká republika):** *Možnosti výskumu primárneho a sekundárneho technického vzdelávania v socialistickom Československu – k prameňom poznania a k ich štúdiu*
- **Slawek Szto Bryn (Poľsko):** *Pedagogika slobody v poľskom pedagogickom myslení*

14.30 – 15.00 Prestávka na občerstvenie

15.00 – 16.00 **Paralelné sekcie E2 a S2**

E2, Prednášková sála, moderátor: Vučina Zorić

- **Antonio Fco. Canales Serrano (Španielsko):** *Výchova a vzdelávanie v Španielsku v prvých dvoch dekádach Francovho režimu*
- **Paolo Alfieri (Taliansko):** *Telesná výchova v Taliansku v období fašistického totalitného režimu*
- **Dimitris Foteinos (Grécko):** *Totalitná výchova a vzdelávanie v nie celkom totalitnom štáte. Príklad gréckej výchovy a vzdelávania v rokoch 1950 – 1974 (a neskôr?)*

S2, Červený salónik, moderátor: Jiří Zounek

- **Karel Rýdl (Česká republika):** *Role a funkce vzdělávacího systému v autoritativních a totalitních režimech ve 20. století*
- **Andrej Rajský (Slovensko):** *Hrdinovia a proroci. Filozofická reflexia disidentstva v totalitnej spoločnosti*

- **David Rybák (Česká republika):** *Lidství, věda a svět jako konstituenty Evropy a jejich proměna ve 20. století*

16.00 – 16.30 Prestávka na občerstvenie

17.00 – Ochutnávka medoviny vo firme Včelco Smolenice (producent najlepšej medoviny na svete)

19.00

- **Prezentácia monografie** B. Kudláčová (ed.): *Pedagogické myslenie, školstvo a vzdelávanie na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*
- **Recepcia**

18. október 2019, piatok

9.00 – 10.30 Paralelné sekcie E3 a S3

E3, Prednášková sála, moderátor: Dariusz Stepkowski

- **Zoltán András Szabó & András Németh (Maďarsko):** *Písomná prezentácia pedagogických vied v Maďarsku medzi rokmi 1961 a 1990. Príklad „Magyar Pedagógia” (časopis Maďarská pedagogika)*
- **Dana Kasperová & Tomáš Kasper (Česká republika):** *„A predsa ste sa mylili!” Niekoľko pohľadov na marxistickú interpretáciu a „prepísovanie“ medzivojnovnej demokratickej diskusie školskej reformy v Československu v 50. rokoch 20. storočia*
- **Blanka Kudláčová (Slovensko):** *Zmeny v pedagogickom myslení na Slovensku v začiatkoch obdobia komunizmu*
- **Attila Nóbik (Maďarsko):** *Meniace sa postavenie dejín výchovy a vzdelávania vo vzdelávaní učiteľov v 50. rokoch 20. storočia v Maďarsku*

S3, Červený salónik, moderátor: Karel Rýdl

- **Milan Olejník (Slovensko):** *Perzekúcie založené na tzv. buržoáznom nacionalizme a ich dôsledky pre pedagógov na Slovensku (1950 – 1953)*
- **Soňa Gabzdilová (Slovensko):** *Ideologický imperatív Komunistickej strany Československa a jeho vplyv na aktivity univerzít na Slovensku (1948 – 1953)*

- **Eduard Lukáč (Slovensko):** *Osud židovského vzdelávania vo vojnovnej Slovenskej republike (1938 – 1945). Príklad z prešovského regiónu*
- **Janka Medvedová Štulrajterová (Slovensko):** *Obmedzenia a zmeny vo vzdelávaní dievčat a žien v období Slovenskej republiky (1939 – 1945)*

10.30 – 11.00 Prestávka na občerstvenie

11.00 – 12.00 *Paralelné sekcie E4 a S4*

E4, Prednášková sála, moderátor: Iveta Kestere

- **Katarzyna Wrońska (Poľsko):** *Filozofia v službách ideológie v období komunizmu v Poľsku. Príklad filozofie výchovy Karola Kotlowského*
- **Marisa Musajo (Taliansko):** *Poza scenár odmietania hodnôt. Prínos pedagogického aktivizmu a personalizmu v Taliansku*
- **Dariusz Stępkowski (Poľsko):** *Integrujúci alebo komplementárny? „Archeológia“ transformácie všeobecnej pedagogiky v Poľsku v 20. storočí*

S4, Červený salónik, moderátor: Soňa Gabzdilová

- **Janette Gubricová (Slovensko):** *„So Sovietskym zväzom na večné časy a nikdy inak!“ Formovanie vzťahu žiakov ZŠ k Sovietskemu zväzu v období socializmu*
- **Ivana Šuhajdová (Slovensko):** *„Ťažko vychovateľná mládež“ na Slovensku v období socializmu – riešenie „neexistujúceho“ problému*
- **Kristína Liberčanová (Slovensko):** *Profesionálna výchova a výchova k voľbe povolania v období komunizmu na Slovensku*

12.00 Záver konferencie

13.00 Obed a diskusia pri káve

**KEYNOTE SPEAKERS/
PLENÁRNI PREDNÁŠAJÚCI**

Pádraig Hogan

(National University of Ireland, Maynooth, Ireland)

He is an Emeritus Professor of the National University of Ireland in Maynooth. To date he has published over 120 research items, including books (*The Custody and Courtship of Experience: Western Education in Philosophical Perspective*, International Scholars Publications, 2000; *The New Significance of Learning: Imagination's Heartwork*, Routledge, 2010), journal articles, book chapters and commissioned pieces. His research scope encompasses philosophy and history of education. His research interests include justice and equity in educational practice, the quality of educational experience and what makes learning environments conducive to fruitful learning. He is a member of editorial boards of a number of journals and is currently Assistant Editor of the *Journal of Philosophy of Education*.

Pádraig Hogan

(Írská národná univerzita, Maynooth, Írsko)

Je emeritným profesorom Írskej národnej univerzity v Maynoothe. Doteraz publikoval viac ako 120 vedeckých prác vrátane monografií (*The Custody and Courtship of Experience: Western Education in Philosophical Perspective*, International Scholars Publications, 2000; *The New Significance of Learning: Imagination's Heartwork*, Routledge, 2010), článkov v odborných časopisoch, kapitol v knihách a výstupov v rámci projektov. Zameriava sa predovšetkým na filozofiu a dejiny výchovy a vzdelávania. Vo výskume sa venuje otázkam spravodlivosti a rovnosti vo výchove a vzdelávaní, kvalite výchovno-vzdelávacej praxe a tomu, ako sa dá vytvoriť prostredie napomáhajúce úspešnému učeniu sa. Je členom edičných rád v niekoľkých časopisoch a v súčasnosti je asistentom editora v *Journal of Philosophy of Education*.

Iveta Kestere

(University of Latvia, Riga, Latvia)

She is a professor at the Faculty of Education, Psychology and Art, University of Latvia and an expert in the history of education at the Latvian Council of Science. She is the author of numerous articles devoted to history of education published in Latvian, English, German, Greek and Russian and the author or co-editor of nine books; among them *History of Education and Pedagogical Thought in the Baltic Countries up to 1940: An Overview* (RaKa, 2009), *The Visual Image of the Teacher* (RaKa, 2012), *History of Pedagogy and Educational Sciences in the Baltic Countries from 1940 to 1990: An Overview* (RaKa, 2013). She is included in the editorial board of academic journals in Lithuania and Italy, as well as *Paedagogica Historica* (Routledge, Taylor&Francis Group). She was an invited researcher and guest lecturer at the Catholic University of Leuven (Belgium) and Georg Eckert Institute for International Textbook Research (Germany). She is a Link Convenor of 17th Network (Histories of Education) at The European Conference on Educational Research (ECER). Her current academic projects are * *New Exploratory Phase in Research on East European Cultures of Dissent* (sponsored by COST Action, EU EC) and *Analysis of the audio-visual representations of the education showed in documentaries and newsreels under European totalitarianisms* (sponsored by Ministerio De Economía, Industria Y Competitividad, Spain). Her academic interest is in the research methodology for the history of education and education under dictatorships, including history of classroom culture and history of teaching profession.

Iveta Kestere

(Lotyšská univerzita, Riga, Lotyšsko)

Pôsobí ako profesorka na Fakulte pedagogiky, psychológie a filozofie Lotyšskej univerzity, odborníčka v oblasti dejín výchovy a vzdelávania v Lotyšskej akadémii vied. Je autorkou mnohých článkov venovaných dejinám výchovy a vzdelávania, ktoré boli publikované po lotyšsky, anglicky, nemecky, grécky a rusky. Je autorkou alebo spolueditorkou deviatich kníh, napr. *Dejiny výchovy a vzdelávania a pedagogického myslenia v pobaltských krajinách do roku 1940: Prehľad* (RaKa, 2009), *Vizuálny obraz učiteľa* (RaKa, 2012), *Dejiny pedagogiky a vied o výchove a vzdelávaní v pobaltských krajinách od roku 1940 do roku 1990: Prehľad* (RaKa, 2013). Je členkou edičnej rady akademických časopisov v Litve a Taliansku, tiež *Paedagogica Historica* (Routledge, Taylor&Francis Group). Hostovala ako výskumníčka a lektorka na Katolíckej univerzite v Leuvene (Belgicko) a Inštitúte medzinárodného výskumu učebných textov Georga Eckerta (Nemecko). Má na starosti 17. pracovnú sieť (Dejiny výchovy a vzdelávania) v The European Conference on Educational Research (ECER). V súčasnosti rieši akademické projekty *Nové bádania v oblasti východoeurópskej kultúry disentu* (podporený COST Action, EU EC) a *Analýza audio-vizuálnych záznamov výchovy a vzdelávania v dokumentoch a filmových týždenníkoch v európskych totalitných režimoch* (podporený Ministerstvom hospodárstva, priemyslu a konkurencieschopnosti, Španielsko). Zaoberá sa metodológiou výskumu v oblasti dejín výchovy a vzdelávania, výchovou a vzdelávaním v diktatúrach, a takisto dejinami školskej kultúry a učiteľskej profesie.

Peter Jašek

(The Nation's Memory Institute, Bratislava, Slovakia)

He graduated in History and finished his doctoral studies at the Department of History, Faculty of Philosophy and Arts at Trnava University of Trnava. Since 2009, he has been working as a researcher in the Institute of Nation's Memory. In 2018, he became a director of the Section for scientific research. His main interest is in Slovak history of the 20th century, especially in the period after the second half of the 1960s (the period of so-called normalization), in the collapse of the communist regime in Slovakia and in activities of Slovak political exile. He is the author of academic monography *Vasil Bilak. A Traitor or a Collaborator?* (2017) and a co-author of monographies *In the Track of Iron Felix. The State Security in Slovakia between 1945 and 1989* (2012), *Slovak Generals 1939 – 1945* (2013) and a regional monography *Smolenice* (2011). He is a co-editor of numerous collective volumes and an author of many scientific studies and articles published in Slovakia and abroad. He has participated as a co-author in some exhibitions focused on modern history of Slovakia.

Peter Jašek

(Ústav pamäti národa, Bratislava, Slovensko)

Vyštudoval históriu a doktorandské štúdium absolvoval na Katedre histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. V roku 2009 začal pracovať ako bádateľ v Ústave pamäti národa, od roku 2018 je riaditeľom Sekcie vedeckého výskumu. Vo svojej vedeckej tvorbe sa venuje slovenským dejinám 20. storočia, najmä obdobiu druhej polovice 60. rokov, tzv. normalizácii, pádu komunistického režimu na Slovensku a aktivitám slovenského politického exilu. Je autorom odbornej monografie *Vasil Bilák. Zradca alebo kolaborant?* (2017) a spoluautorom odborných monografií *V stopách železného Felixa. Štátna bezpečnosť na Slovensku v rokoch 1945 – 1989* (2012), *Slovenskí generáli 1939 – 1945* (2013) a vlastivednej monografie *Smolenice* (2011). Je zostavovateľom viacerých zborníkov a autorom niekoľkých desiatok vedeckých štúdií a odborných článkov publikovaných na Slovensku aj v zahraničí. Autorsky sa spolupodieľal na príprave viacerých výstav zameraných na moderné dejiny Slovenska.

František Mikloško

(former dissident, former chair and member of Slovak Parliament)

He graduated in Mathematics at the Faculty of Natural Sciences, Comenius University in Bratislava in 1971. He worked at the Institute of technical cybernetics of the Slovak Academy of Sciences until 1983, later he worked manually. He was involved in so-called Secret Church between 1969 and 1989. He organized non-official religious meetings of youth and cooperated in production of samizdat literature. In November 1989, he became a member of Coordination Centre of the political movement Public against Violence (Verejnost proti násiliu, VPN). He became a chair of the Slovak Parliament as a member of VPN between 1990 and 1992. Between 1990 and 2010, he was a member of Parliament representing the party Christian Democratic Movement. He is an author of four books focused on social and political reflections. In 2001, he received Dominik Tatarka Award for the work: *The Crimes of Communism in Slovakia 1948 – 1989, Part I and Part II* (co-authors of the book: Gabriela Smolíková, Peter Smolík, 2000). In 2005, he was awarded the central European Prize of St. Adalbert. In 2012, he received the state badge “Medal of Honor” of the Armenian National Assembly. In November 2018, the honorary doctorate (Doctor honoris causa, Dr. h. c.) was conferred upon him by Trnava University of Trnava.

František Mikloško

(bývalý disident, bývalý predseda a člen Slovenskej národnej rady)

V roku 1971 absolvoval Prírodovedeckú fakultu UK v Bratislave, odbor matematika. Do roku 1983 pracoval v Ústave technickej kybernetiky SAV, potom pracoval manuálne. V rokoch 1969 až 1989 sa angažoval v tzv. tajnej cirkvi. Organizoval neoficiálne náboženské stretnutia mládeže, spolupracoval pri tvorbe samizdatov. V novembri 1989 sa stal členom Koordinačného centra Verejnosti proti násiliu (VPN). V rokoch 1990 až 1992 bol predsedom slovenského parlamentu za VPN, v rokoch 1990 až 2010 bol jeho poslancom, najmä za Kresťanskodemokratické hnutie. Je autorom štyroch kníh spoločenských a politických reflexií. V roku 2001 mu bola udelená Cena Dominika Tatarku za dielo: *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989, I. a II.* (spolu s Gabrielou Smolíkovou a Petrom Smolíkom, 2000). V roku 2005 mu bola udelená stredoeurópska Cena sv. Vojtecha. V roku 2012 mu bolo udelené štátne vyznamenanie arménskeho Národného zhromaždenia „Medaila cti“. V novembri 2018 mu Trnavská univerzita udelila titul Doctor honoris causa (Dr. h. c.).

ABSTRACTS/ABSTRAKTY

Educating the New Soviet Man: Displayed Image and Hidden Resistance

IVETA KESTERE (Latvia)

One of Stalin's most radical social transformation ideas was the creation of the New Soviet Person/Man (Prozorov, 2016, 31): a hero and role model – intelligent, diligent, active, athletic and physically gifted citizen. His/her external image had to be as perfect as his/her inner world, family and social life (*Bardziński, 2013*). The public space was flooded with portraits of the New Man, propagating the “must-be” image, as well as sending moral messages to Soviet citizens (Burke, 2001). The school had to become a place where the image of the New Man was shaped with special passion. However, the most pressing question regarding the Soviet school is – what was the actual reality? Any harsh power unavoidably generates conflicts of interests (Giddens, 1977, 348). Those who were captives of the image of the New Soviet Man were constantly seeking ways to break its boundaries. Therefore, my research is focused on the following research questions: What pupil's image did the Soviet system cultivate and what was the reality? How did the Soviet ruling order deal with pupils who had a “wrong” appearance? Finally – considering that all cultures have some standards regarding the pupil's image – what traits were specific for the image of the Soviet pupil?

For case analysis, I used the educational milieu of Latvia, a country incorporated into the Soviet Union in 1940, the bleakest period of Stalinization that continued after World War II and during which the Soviet propaganda strove to convince the local population of the legitimacy and correctness of the Soviet order.

The sources for my study are textbooks published from 1946 to 1984 used in Soviet primary schools. To determine how and whether the propagated image of the pupil actually transferred to the classroom, printed sources were compared with unpublished photographs. With method of content analyses, the image collection was analyzed as a reflection of social reality, as well as a system of symbols. Context was explained using sources such as pedagogical press and teacher manuals.

This study adds to the body of work about life in Soviet society in which an outward appearance revealed not only gender identity, religious views, and socio-economic class, but also the individual's relationship with political pow-

er, the ability to survive in the Soviet centralized economy, and the specific identity afforded Soviet people.

Keywords: New Soviet Man, Soviet propaganda, visual image, hidden resistance

References

- BARDZIŃSKI, Filip. 2013. The Concept of the “New Soviet Man” as an *Eugenic* Project: *Eugenics* in Soviet Russia after World War II, *Ethics in Progress*, Vol. 4, No. 1, pp. 57 – 81.
- BURKE, Peter. 2001. *Eyewitnessing. The Use of Images as Historical Evidence*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- GIDDENS, Anthony. 1977. *Studies in Social and Political Theory*. New York: Basic Books.
- PROZOROV, Sergei. 2016. *The Biopolitics of Stalinism. Ideology and Life in Soviet Socialism*. Edinburgh University Press.

Výchova nového sovietskeho človeka: prezentovaný obraz a skrytý odpor

IVETA KESTERE (Lotyšsko)

Jedna z najradikálnejších Stalinových transformačných myšlienok bola snaha o vytvorenie „nového sovietskeho človeka“ (Prozorov, 2016, s. 31) ako hrdinu a vzorového príkladu – inteligentný, svedomitý, aktívny, telesne a fyzicky zdatný občan. Obraz prezentovaný navonok musel byť rovnako dokonale ako jeho vnútorný svet, rodina a spoločenský život (Bardziński, 2013).

Verejný priestor bol preplnený obrazom „nového človeka“, ktorým sa prezentovalo, aký musí byť, a takisto sa vysielali morálne odkazy k sovietskym občanom (Burke, 2001). Školy sa mali stať priestorom, v ktorom sa veľmi dbalo na formovanie obrazu „nového človeka“. Najpálčivejšou otázkou vo vzťahu k sovietskej škole však zostáva povaha skutočnosti. Ktorákoľvek krutovláda totiž nevyhnutne vytvára konflikty záujmov (Giddens, 1977, s. 348). Tí, ktorí boli nedobrovoľnými vazalmi obrazu „nového sovietskeho občana“, neprestajne hľadali spôsob, ako prekročiť jeho tieň. Z týchto dôvodov sa vo svojom výskume zameriavam na otázky: *Aký vzor žiaka kultivoval sovietsky systém a aká bola realita? Ako sa zaobchádzalo so žiakmi, ktorí stanovené kritériá nespĺňali? Napokon, ak berieme do úvahy, že všetky kultúry majú nejaké štandardy „žiaka – vzoru“: aké boli špecifické znaky „vzorového sovietskeho žiaka“?*

Prípadová štúdia analyzuje edukačné prostredie v Lotyšsku, krajine, ktorá bola začlenená do Sovietskeho zväzu v roku 1940, v pochmúrnom období stalinizácie, ktorá pokračovala po druhej svetovej vojne a počas ktorej sa sovietska propaganda snažila presvedčiť miestnu populáciu o legitímnosti a správnosti sovietskeho právneho poriadku.

Zdrojovými dokumentmi použitými vo výskume sú učebnice publikované v rokoch 1946 až 1984, používané v sovietskych základných školách. Aby sme určili, ako a či sa prezentovaný obraz žiakov pretavil aj do triednej reality, porovnali sme učebnicové texty s nepublikovanými fotografiami. Použitím metódy obsahovej analýzy sme analyzovali aj obrazový materiál ako reflexiu spoločenskej reality, a tiež ako systém symbolov. Kontext vysvetľujeme na základe ďalších zdrojov, napr. pedagogických periodík a učiteľských príručiek.

Štúdia dopĺňa práce o živote v sovietskej spoločnosti, v ktorej výzor prezentovaný navonok nezahŕňal len rodovú identitu, náboženské názory a spoločenskú triedu, ale tiež vzťah jednotlivca k politickej moci, schopnosť vy-

rovnať sa so sovietskou centralizovanou ekonomikou a špecifickú identitu pripisovanú soviетom.

Kľúčové slová: nový sovietsky človek, sovietska propaganda, vizualizácia, skrytý odpor

Literatúra

- BARDZIŃSKI, Filip. 2013. The Concept of the “New Soviet Man” as an *Eugenic* Project: *Eugenics* in Soviet Russia after World War II, *Ethics in Progress*, Vol. 4, No. 1, p. 57 – 81.
- BURKE, Peter. 2001. *Eyewitnessing. The Use of Images as Historical Evidence*. Iaca, New York: Cornell University Press.
- GIDDENS, Anthony. 1977. *Studies in Social and Political Theory*. New York: Basic Books.
- PROZOROV, Sergei. 2016. *The Biopolitics of Stalinism. Ideology and Life in Soviet Socialism*. Edinburgh University Press.

The Recurring Conquest of Hearts and Minds: Reflections on Totalitarian Currents in Education

PÁDRAIG HOGAN (Ireland)

Paternalistic or authoritarian conceptions of education have been quite common, even dominant, in the history of Western civilisation.¹ Totalitarianism in education, by contrast, is a later development, associated chiefly with the rise of fascist movements, and later bureaucratic Communism, during the twentieth century. In her monumental study, *The Origins of Totalitarianism*, Hannah Arendt identifies key features that distinguish totalitarianism from previous forms of tyranny in Western history. The following are some of these features – ones that make totalitarianism particularly important to understand from an educational perspective:

- It seeks to wipe out the individuality of each person.
- It seeks to remove the dignity and personal privacy of individuals on a mass scale.
- It furnishes instead a sense of identity that is largely ready-made, and embodied in a powerful either/or doctrine: e.g. true patriot or enemy of the people.
- It advances its influence and power by representing politics as a mass movement of the loyal that denounces any opposition.
- It involves a vast use of undercover surveillance to make whole populations conform through fear, or even terror.

Not all totalitarian regimes are equally severe. But evidence of some, or all, of these five features can be gathered in tracing historical developments in education in Nazi Germany, in Francoist Spain, in the Soviet Union and many of the countries of the Soviet bloc, during the middle decades of the twentieth century. In this connection the recently published study *Education and Pädagogik: Philosophical and Historical Reflections* is to be welcomed. Among its valuable contributions it makes available to an Anglophone readership a wealth of recent research on how distinctive pedagogical traditions

¹ By Western civilisation I mean all the countries of Europe that inherited foundational cultural influences from Greek and Roman origins and from Christianity, together with the decisive spheres of influence of this civilisation in the wider world from the late 15th century onwards – e.g. America, Australia.

in many countries in Europe, suffered a state-sponsored upheaval during and after the Second World War.

In the decades since the collapse of the “Iron Curtain” the news for education hasn’t been always good however. With some notable exceptions, the international tenor of educational reforms has incrementally introduced new kinds of repression and exclusion. These are typically linked to digital forms of data-gathering and of monitoring that claim to enhance “quality”, but that often undermine rather than cultivate a high quality of educational experience. Of course these reforms are more subtle than the totalitarian educational policies of the past, using funding mechanisms rather than overt political threats to secure the desired “outcomes.” In many European countries there are also political forces on the rise that are already travelling some recognisably similar paths as those pursued by despotic movements from the 1930s onwards.

Reflecting on these historical realities, I propose to explore how educational research and educational practice need to be understood today if education is to make its best contribution as a public good in a democracy. In particular I will emphasise ideas and actions that counter the dangers identified by Arendt (listed above) and that can be regularly embodied in educational environments and in practices of teaching and learning. Among the more important of these ideas are: plurality, natality, identity, and not least, the notion of education as a practice in its own right.

Keywords: paralysis, terror, surveillance, plurality, natality, identity, a practice in its own right

Opätovné podmaňovanie srdca a mysle. Reflexia totalitných prúdov vo výchove a vzdelávaní

PÁDRAIG HOGAN (Írsko)

Paternalistické a autoritárske koncepcie výchovy a vzdelávania sú pomerne bežné, ak nie i dominantné v histórii západných civilizácií.² Totalita vo výchove a vzdelávaní sa naopak objavuje neskôr a spája sa výlučne s fašistickým hnutím a byrokratickým komunizmom v 20. storočí. Hannah Arendtová vo svojej výnimočnej štúdii *O pôvode totalitarizmu* identifikuje kľúčové znaky odlišujúce totalitarizmus od predchádzajúcich foriem tyranie v histórii západnej civilizácie. Opisuje niektoré znaky, ktoré sú mimoriadne dôležité na pochopenie totalitarizmu z výchovno-vzdelávacej perspektívy:

Potláča individualitu každej osoby.

- Popiera ľudskú dôstojnosť a osobné súkromie jednotlivcov v masovom rozsahu.
- Šíri identitu, ktorá je z veľkej časti utvorená a zakotvená v silnej „buď – alebo“ doktríne: napr. skutočný patriot, alebo nepriateľ ľudu.
- Zvyšuje svoj vplyv a moc presadzovaním politiky ako masového hnutia lojálnosti, ktoré odsúdi každú opozíciu.
- Zahŕňa rozsiahle používanie utajeného sledovania, aby zabezpečila konformné správanie celej populácie prostredníctvom strachu alebo aj teroru.

Totalitné režimy nie sú rovnako kruté. Ale dôkazy o niektorých, alebo všetkých, vyššie uvedených piatich znakoch sú obsiahnuté v historickom vývoji vo výchove a vzdelávaní v nacistickom Nemecku, vo Francovom Španielsku, v Sovietskom zväze a v mnohých ďalších krajinách sovietskeho bloku v 20. storočí. Veľkým prínosom k tejto téme je práve publikovaná štúdia Edukácia a pedagogika: filozofické a historické reflexie. Prostredníctvom cenných príspevkov prináša anglofónnej čitateľskej obci obsiahly výskum zameraný na to, ako odlišné pedagogické tradície v mnohých krajinách Európy trpeli kvôli štátom podporovaným prevratom počas a po druhej svetovej vojne.

Desaťročia po páde „železnej opony“ nepriniesli vždy len dobré zmeny v oblasti výchovy a vzdelávania. Okrem niektorých povšimnutiahodných vý-

² Za západnú civilizáciu považujem všetky krajiny Európy, ktoré boli ovplyvnené gréckou a rímskou kultúrou a kresťanstvom, spolu s rozhodujúcou sférou vplyvu tejto civilizácie v širšom priestore od neskorého 15. storočia a neskôr, napr. Amerika, Austrália.

nimiek medzinárodný základ edukačných reforiem postupne zaviedol nové druhy represie a vylúčenia. Tie sú spojené s digitalizáciou zberu dát a monitorovania s cieľom zvyšovať „kvalitu“, ktoré však často viac maria, ako kultivujú vysokú kvalitu výchovno-vzdelávacej skúsenosti. Samozrejme, tieto reformy sú oveľa jemnejšie ako totalitné školské politiky v minulosti, používajú skôr finančné mechanizmy ako politické hrozby na zabezpečenie želaných „výsledkov“. V mnohých európskych krajinách existujú silnejúce politické snahy s viditeľne podobným zameraním ako tie, ktoré presadzovali despoticke hnutia od 30. rokov 20. storočia a neskôr.

Na základe reflexie historickej reality navrhujem skúmať, ako by mali byť chápané výchovno-vzdelávacie výskum a edukačná prax dnes, ak je úlohou výchovy a vzdelávania priniesť verejné dobro v demokracii. V tej súvislosti zdôrazním myšlienky a činnosti, ktoré vyvažujú nebezpečenstvá identifikované Arendtovou a ktoré môžu byť pravidelne obsiahnuté vo výchovno-vzdelávacom prostredí a v realite vyučovania a učenia sa. Medzi dôležitejšie z týchto myšlienok zaraďujem: pluralitu, natalitu, identitu, a v neposlednom rade vnímanie výchovy a vzdelávania ako plnohodnotnej praxe.

Kľúčové slová: paralýza, teror, sledovanie, pluralita, natalita, identita, vzdelávanie ako plnohodnotná prax

Research on the Period of the Communist Regime in Slovakia from the Perspective of the Nation's Memory Institute. Background, State and Perspectives

PETER JAŠEK (Slovakia)

Scientific research on the period of the communist regime, which is carried out at the Nation's Memory Institute, is based on legal mission of the Institute, defined in the Act No. 533/2002 Coll³. The Act defines also the analysed period: April 1939 (taking the first measures against Jews) – 31st December 1989. The aim of Institute's scientific research is to accomplish the tasks specified in the Act, especially those in §8.

From the perspective of the scientific research, following tasks set by the public-law act are relevant:

- to perform complete and unbiased evaluations of the period marked with oppression, primarily analyse the causes and means of loss of freedom, manifestations of fascist and communist regimes and their ideology;
- to publicize information on the persecutors and their activities; provide relevant information to public authorities; systematically accumulate all types of information, records and documents pertaining to the period of oppression;
- to cooperate with similar institutions in the Slovak Republic and abroad, mainly with archives, museums, libraries, survivors of the resistance, survivors of concentration and labour camps;
- to present the public with the results of its activities (publicize information and other records between 1939 and 1989, individual actions and life stories, publish and promote publications and audio-visual works including own documentary movies, organize educational and cultural events, seminars, conferences, discussion forums).

The scientific research has been conducted at the Institute since its establishment, initially only by performing other tasks. In April 2007, the Department of Scientific Research was founded as a part of organizational structure of the Institute. The research itself started by force of accepted research

³ Full title: The Act of the National Council of the Slovak Republic No. 533/2002 Coll. on Disclosure of Documents Regarding the Activity of State Security Authorities from 1939 to 1989 and on founding the Nation's Memory Institute and on Amending Certain Acts.

projects connected with the years 1939 – 1989. The research focus is to map citizens' persecutions realized by non-democratic regimes; to uncover power structures and persons, who were responsible for persecution and designate the victims of persecutions; history of the state police and politic police in the communist period, that were supposed to preserve the regime ideology. Other topics of the interest are politic trials; Slovaks abducted to Soviet gulags; the violent collectivisation of agriculture; anti-communist resistance; key years 1948, 1968, 1989; the collapse of the communist regime and persecution of Churches in Slovakia.

The results of the Institute's research are published in scientific studies and books. The Institute creates databases of persecuted persons, reconstructs the organizational scheme of repressive authorities of state power (mainly the State Security), creates outcomes for public (exhibitions, production of documentary movies etc.). Since many fields of research are explored in detail, the Institute can identify some new research topics with an aspiration to bring up a comparative overview of the historical context in the Central Europe.

Keywords: remembrance, research, communism, human rights violation

Bádanie obdobia komunistického režimu na Slovensku z perspektívy Ústavu pamäti národa.

Východiská, stav a perspektívy

PETER JAŠEK (Slovensko)

Vedecký výskum obdobia komunistického režimu na Slovensku, ktorý sa realizuje na pôde Ústavu pamäti národa, vychádza zo zákonného poslania Ústavu, definovaného zákonom č. 533/2002 Z. z. (zákon o pamäti národa). Zákon definuje aj obdobie, ktoré je predmetom výskumu: apríl 1939 (prijatie prvých protizidovských nariadení) až 31. december 1989. Cieľom vedeckého výskumu na pôde ÚPN je naplniť úlohy stanovené týmto zákonom, osobitne úlohy stanovené § 8.

Z hľadiska vedeckého výskumu sú relevantné najmä nasledujúce zákonom stanovené úlohy: vykonávať úplné a nestranné hodnotenie obdobia neslobody, analyzovať príčiny a spôsob straty slobody, prejavy fašistického a komunistického režimu a ich ideológií; zverejňovať údaje o vykonávateľoch prenasledovania a ich činnosti; poskytovať potrebné informácie orgánom verejnej moci; systematicky zhromažďovať a odborne dokumentačne spracovávať všetky druhy informácií, dokladov a dokumentov vzťahujúcich sa na toto obdobie; spolupracovať s obdobnými inštitúciami v Slovenskej republike aj mimo nej, najmä s archívami, múzeami, knižnicami, pamätníkmi odboja, pamätníkmi koncentračných a pracovných táborov; poskytovať verejnosti výsledky svojej činnosti (zverejňovať a sprístupňovať informácie a iné doklady o činoch a osudoch jednotlivcov v dobe neslobody, vydávať publikácie, organizovať výstavy, semináre, odborné konferencie, diskusné fóra a pod.).

Vedecký výskum mal na ÚPN svoje miesto od jeho vzniku, aj keď spočiatku len popri plnení iných úloh. V apríli 2007 vznikla sekcia vedeckého výskumu ako organizačná zložka, ktorá ho na pôde ÚPN zastrešuje. Samotný vedecký výskum sa následne začal realizovať prostredníctvom schválených vedeckovýskumných projektov viažucich sa na roky 1939 – 1989. Ťažiskom vedeckého výskumu je mapovanie perzekúcií občanov nedemokratickými režimami, rozkrývanie mocenských štruktúr a osôb, ktoré za týmto prenasledovaním stáli a pomenovanie obetí týchto perzekúcií, dejiny štátnej bezpečnosti, politickej polície komunistického režimu slúžiacej na jeho udržanie, ako aj problematika politických procesov, problematika Slovákov odvedených do sovietskych gulagov, násilnej kolektivizácie poľnohospodárstva, protikomu-

nistického odboja a odporu proti režimu, kľúčové roky 1948, 1968 a 1989, pád komunistického režimu či prenasledovania cirkví na Slovensku.

Zameranie vedeckého výskumu robí z ÚPN špecifickú inštitúciu na Slovensku, pretože jeho výsledkom sú nielen vedecké štúdie a knižné publikácie, ale aj databázy prenasledovaných osôb, rekonštrukcia organizačných zložiek represívnych orgánov štátnej moci (osobitne Štátnej bezpečnosti), ako aj popularizačné výstupy (výstavy, produkcia dokumentárnych filmov a pod.). Vďaka pokročilému stavu spracovania viacerých oblastí sa identifikujú nové vedeckovýskumné témy, ktoré majú ambíciu priniesť komparatívny pohľad na dejinné súvislosti v širšom stredoeurópskom priestore.

Kľúčové slová: spomienka, výskum, komunizmus, nedodržiavanie ľudských práv

Unofficial Education and Art Production in the Era of Resistance against the Communist Regime in Slovakia

FRANTIŠEK MIKLOŠKO (Slovakia)

The contribution aims to describe some aspects of education and art production in the totalitarian period in Slovakia. The common base for this phenomenon was resistance, or rejection of the communist regime.

People, who did not conform to the totalitarian regime, excluded themselves from their natural social environment; however, the environment to which they consequently belonged mattered. It is most likely that the strongest and most extensive opposing environment was created among Christians. The contribution describes Christian environment and its activities: unofficial studies of secret monks and nuns, secret students' meetings in small communities in flats, where they prayed all together and studied religious literature, production and spreading of samizdat, etc. The environment of art underground, which was more compact and exposed to considerable pressure of police and many personal stories came to tragic ends, is also dealt with.

People, who opposed the communist regime or, at least, did not succumb to its ideology, did not have to change anything in their art production after the collapse of the regime. Their work had been spread in a form of samizdat or presented at unofficial events. Their existence itself had been the reason for public as well as police interest. After the collapse of the communist regime, these works became a part of the nation's memory; however, not everything remained after confrontation with time and freedom. The paper analyses also this phenomenon.

The submitted contribution is based on personal experience of the author, who was active in so-called Secret Church and cooperated with civic dissents in Slovakia between 1969 – 1989.

Keywords: Secret Church, underground, education, art production, dissent, communist regime

Neoficiálna výchova, vzdelávanie a tvorba v prostredí odporu voči komunistickému režimu na Slovensku

FRANTIŠEK MIKLOŠKO (Slovensko)

V príspevku popisujeme niektoré aspekty výchovy, vzdelávania a tvorby v čase totality na Slovensku. Spoločným východiskom tohto fenoménu bol odpor alebo odmietnutie komunistického režimu.

Ludia, ktorí sa nepodriadili totalitnému režimu, sa vyčlenili z prirodzeného spoločenského prostredia, záležalo však na tom, v akom prostredí sa potom pohybovali. Pravdepodobne najsilnejšie a najrozsiahlejšie opozičné prostredie bolo vytvorené medzi kresťanmi. V našom príspevku popisujeme práve toto prostredie a jeho aktivity: neoficiálne štúdium tajných rehoľníkov a rehoľníčok, tajné stretnutia študentov v malých spoločenstvách na bytoch, kde sa spoločne modlili a študovali náboženskú literatúru, príprava a rozširovanie samizdatovej literatúry a pod. Tiež sa budeme zaoberať prostredím umeleckého undergroundu, ktoré bolo užšie, bolo vystavené väčšiemu tlaku polície a mnohé osobné príbehy z tohto prostredia skončili tragicky.

Ludia, ktorí v čase komunizmu odporovali komunistickému režimu, alebo sa mu aspoň nepodriadili, nemuseli po jeho páde nič na svojej tvorbe meniť. Ich tvorba sa v časoch komunizmu šírila samizdatom alebo sa prezentovala na neoficiálnych podujatiach a už samou existenciou vyvolávala záujem spoločnosti a, samozrejme, i polície. Po páde komunizmu sa táto tvorba stala súčasťou pamäte národa, ale nie všetko z nej prežilo konfrontáciu s časom a slobodou. V príspevku sa zaoberáme aj týmto fenoménom a pokúšame sa ho analyzovať.

Predkladaný príspevok sa opiera o osobnú skúsenosť autora, ktorý bol v rokoch 1969 až 1989 činný v tzv. tajnej cirkvi a spolupracoval tiež s občianskym disentom na Slovensku.

Kľúčové slová: tajná cirkev, underground, vzdelávanie, tvorba, odpor, komunistický režim

Totalitarianism and Violation of Human Rights. The Case of Slovenia

ZDENKO KODELJA, INGRID KODELJA (Slovenia)

Slovenian schools were the first victims of Italian fascism before World War II in Europe. In addition, during the war, in one part of Slovene territory, schools were subjected to the repression of German Nazism as well. In both cases, they were, therefore, the victims of totalitarianism. However, there is no consensus on whether schools after the war were victims of the third totalitarianism: communism. Some believe that the post-war socialist regime in Slovenia was undemocratic, but not totalitarian in terms of the regimes in Eastern Europe. In any case, this was a regime in which human rights were violated, because private schools were banned, and in public schools, if they followed the demands of the communist party, they would have to indoctrinate, that is, to inculcate Marxist ideology.

According to the European Court of Human Rights, the State is forbidden to pursue an aim of indoctrination in public schools because indoctrination is considered to not respect parents' religious and philosophical convictions. In such cases, the state violates the right of parents to educate their children in conformity with their own religious or philosophical convictions. In this paper it will be shown that the state also violated two other human rights of their citizens which are in close connection to this parent's right, namely, the right of parents to choose private schools based on specific moral, religious or secular values; and (if there are not such schools) the right to establish them.

Both of these rights were violated because private schools were forbidden. These rights, which have been guaranteed by some international documents on human rights (*The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*; the *Convention Against Discrimination in Education*), were violated in the socialist republic of Slovenia although ex-Yugoslavia (one of whose constitutive parts was at that time Slovenia) signed and ratified these international documents on human rights.

Keywords: indoctrination, human rights, public schools, totalitarianism

Totalita a porušovanie ľudských práv. Príklad Slovinska

ZDENKO KODELJA, INGRID KODELJA (Slovinsko)

Slovinské školy boli prvou obeťou talianskeho fašizmu ešte pred druhou svetovou vojnou v Európe. Počas vojny boli školy v jednom zo slovinských regiónov objektom represie nacistického Nemecka. V oboch prípadoch išlo o obeť totality. Neexistuje však zhoda v tom, či školy v regiónoch boli obeťou tretej totality – komunizmu. Niektorí autori sa domnievajú, že povojnový socialistický režim v Slovinsku bol nedemokratický, ale nebol takou totalitou, aká existovala vo východnej Európe. Napriek uvedenému, možno hovoriť o režime, v ktorom boli potláčané ľudské práva, pretože súkromné školy boli zakázané a verejné školy, ktoré nasledovali nariadenia komunistickej strany, boli indoktrinované marxistickou ideológiou.

Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva sa štát nesmie snažiť o indoktrináciu vo verejných školách, pretože tá by znamenala nerešpektovanie náboženského a filozofického presvedčenia rodičov. V takýchto prípadoch štát porušuje právo rodičov na výchovu a vzdelávanie ich detí v zhode s ich vlastným náboženským a filozofickým presvedčením. V tomto príspevku poukazujeme na to, že štát porušuje ďalšie dve ľudské práva svojich občanov, ktoré sú úzko spojené tiež s uvedeným právom rodičov, predovšetkým právo rodičov vybrať súkromnú školu na základe špecifických morálnych, náboženských a sekulárnych hodnôt, a (ak tieto školy neexistujú) právo založiť ich.

Obe spomenuté práva boli potláčané, pretože súkromné školy boli zakázané. Tieto práva, ktoré sú garantované niektorými medzinárodnými dokumentmi o ľudských právach (Medzinárodný dohovor o ekonomických, sociálnych a kultúrnych právach; Dohovorom o nediskriminácii vo vzdelávaní) boli porušované v Slovinskej socialistickej republike, hoci bývalá Juhoslávia (súčasťou ktorej bolo v tom čase aj Slovinsko) podpísala a ratifikovala tieto medzinárodné dokumenty o ľudských právach.

Kľúčové slová: indoktrinácia, ľudské práva, verejné školy, totalitarizmus

Ideology and Education in Yugoslavia (1945 – 1990). The Case of Montenegro

VUČINA ZORIĆ (Montenegro)

The aim of this paper is to present and analyze the characteristics of the pedagogical conceptions and educational system in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. The research is especially focused on the territory of Montenegro as one of the six Yugoslav republics during the period between 1945 and 1990. What was then the common state was characterized by the socialist ideology and social order, and, therefore, by the paradigm of upbringing and education. Socialist pedagogy in Yugoslavia went through several phases, ranging from the strong influence of the socialist pedagogy of the Soviet Union, through the attempts to create the Yugoslav version of socialist pedagogy (due to the political termination of close relations between the two countries), to the emergence of more extensive and stronger influences from the West and a less ideologically marked attitude towards them. The dominant influence of the socialist ideology on pedagogy and education in Yugoslavia is characterized by a significant degree of centralization, idealization and manipulative character typical for totalitarian societies.

On the other hand, Yugoslav socialist pedagogy was, in terms of many characteristics, humanistically-oriented, based on empathy, tolerance, cultural promotion, anti-fascism, healthy lifestyles of all citizens, and it nurtured their mutual respect, collectivism, the institution of family, a value system based on moral values and achievements in education and creation.

The one-party socialist system in the federal state had its influence on the untouchability of ideology and the need for unity in attitudes, and on the opinions about its development, too, while, on the other hand, the rapid development of teacher education expanded together with the absolute availability of an increasingly diverse network of educational institutions for all ages. As a matter of fact, the state did a lot for the enlightenment of the people, but that process was ideologically marked and highly critical of any ideas and achievements which were typical for countries with different ideological orientation and development concepts, especially of those from Western Europe and the USA. Educational reforms in Yugoslavia, as well as in Montenegro, were carried out in accordance with the directives of political decisions which were passed at party congresses by the state leaders and therefore, could not be significantly re-examined. The danger of non-critical implementation of ideas and concepts is present nowadays, too, this time through downloading ideas from the Western countries and again due to the political decisions.

Key words: education, ideology, socialist pedagogy, Yugoslavia, Montenegro.

Ideológia a výchova a vzdelávanie v Juhoslávii (1945 – 1990). Príklad Čiernej Hory

VUČINA ZORIĆ (Čierna Hora)

Cieľom príspevku je prezentovať a analyzovať znaky pedagogických koncepcií a výchovno-vzdelávacieho systému v Socialistickej federatívnej republike Juhoslávia. Výskum sa zameriava predovšetkým na územie Čiernej Hory ako jednej zo šiestich juhoslovanských republík v období od roku 1945 do roku 1990. V tom období všetko určovala socialistická ideológia a spoločenský poriadok, teda aj paradigmu výchovy a vzdelávania. Socialistická pedagogika v Juhoslávii prešla niekoľkými fázami, začínajúc silným vplyvom socialistickej pedagogiky zo Sovietskeho zväzu, pokračujúc snahami o vytvorenie juhoslovanskej verzie socialistickej pedagogiky (kvôli politickému ukončeniu blízkych vzťahov medzi krajinami), až po silnejúci vplyv zo západných krajín a slabnúci „ideologický náhľad“ na tieto krajiny. Dominantný vplyv socialistickej ideológie na pedagogiku a výchovu a vzdelávanie sa prejavil najmä v centralizácii, idealizácii a v manipulatívnom charaktere, práve tie sú typické pre totalitné spoločnosti.

Avšak juhoslovanská socialistická pedagogika bola, okrem iných znakov, humanisticky orientovaná, založená na empatii, tolerancii, podpore kultúry, antifašizmu, zdravom životnom štýle všetkých občanov a rozvíjala ich vzájomný rešpekt, kolektivismus, inštitúciu manželstva, hodnotový systém založený na morálnych hodnotách a úspechoch vo výchove a vzdelávaní a tvorbe.

Socialistický systém s jednou politickou stranou vo federatívnom štáte mal vplyv na nedotknuteľnosť ideológie a potrebu jednoty v postojoch, a tiež na názory súvisiace s jeho rozvojom. Súčasne sa však rapídne rozvíjalo vzdelávanie učiteľov a rozširovala sa úplná dostupnosť bohatej siete vzdelávacích inštitúcií pre všetky vekové skupiny. V skutočnosti bol štát veľmi aktívny v oblasti osvety ľudí, ale všetky tieto procesy boli ideologicky podfarbené a veľmi kritické voči myšlienkam a výdobytkom, ktoré prichádzali z krajín s iným ideologickým smerovaním a koncepciami rozvoja, predovšetkým zo západnej Európy a USA. Reformy výchovy a vzdelávania v Juhoslávii, a tiež v Čiernej Hore, boli realizované v súlade s usmerneniami prijatými na zjazdoch strany štátnymi predstaviteľmi a nemohli byť teda dôsledne overované. Nebezpečenstvo nekritickej implementácie myšlienok a koncepcií je prítomné aj v súčasnosti prostredníctvom prijímania myšlienok zo západných krajín, a takisto aj ako výsledok politických rozhodnutí.

Kľúčové slová: výchova a vzdelávanie, ideológia, socialistická pedagogika, Juhoslávia, Čierna Hora

The School System in Bosnia and Herzegovina under the Communist Regime

SNJEŽANA ŠUŠNJARA (Bosnia and Hercegovina)

Bosnia and Herzegovina was one of the nine republics of Yugoslavia and was always among the poorest republics in the former state. However, the school system, as it was the case in the totalitarian regimes, was under direct control of the state. The state had the power to influence school programs and to decide who could apply for school profession. Namely, a person who wanted to work as a teacher had to be a member of the Communist Party, which was the only political party in the former Yugoslavia. After the Second World War, education became compulsory for all children and the state could easily influence all aspects of education. The state conception to educate a new society and to produce a new Yugoslav identity was in focus of the new ideology and those who did not agree with this concept were exposed to negative connotations and even to persecution. Human rights of an individual were openly proclaimed but not respected. They were allowed in a measure of the political bodies, which made decision what is right or wrong.

The Communist Party as a central tool of power and control of the Yugoslav totalitarian regime was in charge of the entire society. This party was involved in all aspect of people's life and was present in every segment of decisions making. Everything was under its controlling eye and no individual decision was possible to be made without the party's approval. The Communist idea was to control society and people in all areas of their life including education. This was not democracy as propaganda used to proclaim. The main slogan was 'fraternity and unity' of all but this was not the case in reality. Totalitarian societies commonly expect the system of education to operate as a main transformational force that will facilitate the creation of the new man in the social order they have proclaimed. The school system had a crucial role in achieving expected results.

Keywords: Communist regime, teachers, school system, identity, ideology

Školský systém v Bosne a Hercegovine v období komunistického režimu

SNJEŽANA ŠUŠNJARA (Bosna a Hercegovina)

Bosna a Hercegovina, patriaca medzi deväť republík, ktoré tvorili Juhosláviu, vždy patrila medzi menej rozvinuté krajiny. Školský systém bol kvôli totalitnému režimu pod priamou kontrolou štátu. Štát mal moc ovplyvniť školský vzdelávací program a rozhodnúť, kto sa môže uchádzať o pracovné miesta v školách. To znamená, že osoba, ktorá chcela pracovať ako učiteľ, musela byť členom komunistickej strany, jedinej politickej strany v bývalej Juhoslávii. Po druhej svetovej vojne bolo vzdelávanie povinné pre všetky deti a štát dokázal jednoducho ovplyvňovať všetky oblasti výchovy a vzdelávania. Víziou štátu bolo vychovať novú spoločnosť a novú juhoslovanskú identitu. Na tých, ktorí nesúhlasili s týmto smerovaním, sa nazeralo negatívne alebo boli prenasledovaní. Ľudské práva jednotlivca boli verejne proklamované, ale sa nerešpektovali. Politické autority, v konečnom dôsledku, rozhodovali o tom, čo jej správne a čo nie.

Komunistická strana, ako nástroj moci a kontroly juhoslovanského totalitného režimu, riadila celú spoločnosť. Strana bola súčasťou všetkých aspektov života ľudí a bola prítomná v každej oblasti rozhodovania. Všetko bolo podriadené jej kontrole a žiadne rozhodnutie jednotlivca nemohlo byť urobené bez jej schválenia. Základnou myšlienkou bolo kontrolovať spoločnosť a život jednotlivca vrátane výchovy a vzdelávania. S tvrdením propagandy tej doby, že išlo o demokraciu, ťažko súhlasiť. Heslo doby „bratstvo a jednota“ v realite nefungovalo. Totalitné spoločnosti zvyčajne využívajú výchovno-vzdelávací systém ako nástroj na vytváranie „nového človeka“ podľa spoločenského poriadku, ktorý proklamujú. Školský systém tak zohráva významnú úlohu v dosahovaní očakávaných výsledkov.

Kľúčové slová: komunistický režim, učitelia, školský systém, identita, ideológia

Philosophy of Education as an Object of General Order in the Form of Phenomena “das Ge-stell” and “die Machenschaft”

ANNA HOGENOVÁ (Czech Republic)

The contribution aims on an explanation of phenomena “das Ge-stell” and “die Machenschaft” today and their comparison with a general order in the period of the totalitarian systems and structures. We discuss a slow-performed change of universities into businesses. The sense of education is concentrated mostly on technical collateral skills; ethos and contents are missing. Digital thinking is more important than “res-thinking”. “Digitus” (the finger) points at objects, which are assigned by names (“nomina”). In this way, the shape of substance understanding is forming in the present condition. It can be considered as a nominalist style of thinking known since the Middle Ages. The most important role is played by images and signs of these images. It continues to an absolute inability to think creatively from the depth; philosophy loses its meaning and it is substituted for anthropology, sociology and political science. It is descension of the ability to think and that is situation, of which we are afraid in the philosophy of education. “Res-thinking” is based on simple necessities in the meaning of “legein” (to take from the origin base and put in the simple unity). This way of thinking is omitted today.

Keywords: essence of being, das Ge-stell, die Machenschaft, Cartesian thinking

Filosofie výchovy jako předmět všeobecné objednávky ve formě fenoménu „das Ge-stell“ a „die Machenschaft“

ANNA HOGENOVÁ (Česká republika)

Vysvětlení těchto fenoménů v dnešní době, srovnání se všeobecnou objednávkou v době totalitních systémů, pomalá proměna univerzit na firmy, smysl vzdělávání je dnes zaměřen nejvíce na technické průvodní dovednosti, chybí etos, chybí obsah. Digitální myšlení má dnes přednost před věcným myšlením. Digitus (prst) ukazuje na předměty, ty dostávají jména, a tak vzniká forma pochopení podstat v dnešní době. Jde vlastně o nominalistický způsob myšlení, jak jej známe z doby středověké. Vše se ukazuje prstem, velkou roli hrají obrazy a znaky těchto obrazů. To vede k naprosté neschopnosti myslet tvořivě z hloubky, filosofie ztrácí význam a je nahrazována antropologií, sociologií a politologií. Jde o descendenci schopnosti myšlení a z toho máme ve filosofii výchovy největší strach. Věcné myšlení je založeno na jednoduchých nutnostech ve smyslu „legein“. Toto myšlení je opomíjeno.

Klíčové slova: podstata bytí, das Ge-stell, die Machenschaft, karteziánské myšlení

Possibilities of Research on Primary and Secondary Technical Education in Socialist Czechoslovakia. On the Sources of Knowledge and their Study

JIRÍ ZOUNEK, MICHAL ŠIMÁNEŠ (Czech Republic)

Research focusing on contemporary history involves both work with traditional sources and history research methods (e.g. of Ranke school) and searching for new resources and methodological approaches (Le Goff, 1983). Methodological issues in contemporary history research are, however, close to non-existent in Czech educational sciences. One example may be the failure to use oral history. This method is, nevertheless, an important resource for getting to know events of the past and represents a topic to be discussed in the context of developing methodology of history of education's research.

Although oral history is the method central to our researches, we do draw on traditional methods and resources for understanding the past. Resources as such are the main topic of this paper. We have asked the question what resources are available to a historian researching the contemporary history of school education in former Czechoslovakia. At the first glance it may seem that the availability of resources on socialist formal education must be uncompromised because the period is a recent one. However, as the partial results of our projects suggest, the reality is relatively complicated and researching the contemporary history of formal education may be far from easy. Availability of resources mediating knowledge on history of contemporary formal education and their informative value thus become of crucial importance.

The main objective of this paper is to describe and explain availability and information value of resources mediating understanding of the history of primary and secondary technical education in the socialist Czechoslovakia, in the former South Moravia region. The other objectives include exploring acquisition and analysis of selected types of resources including oral-history resources.

The paper will also present our own data, i.e. interviews with teacher narrators who taught at primary and secondary technical schools during the socialist Czechoslovakia. We will focus on some methodological issues in oral history such as how to ask questions, how to deal with the narrators going silent or clashes between narrators' memories and information from official sources.

Given the lack of available relevant resources mediating history and considering that people with the experience of socialist school are still alive, the oral history method seems very beneficial to deepen our understanding of the recent past. Combined with traditional history research methods, oral history, therefore, offers an immense opportunity to history of education and schooling and a pathway to acquiring new unique resources. Data retrieved from different sources may be combined or they may reveal certain myths and inaccuracies as false, or open up new research areas.

Keywords: primary school education, secondary technical school education, socialist Czechoslovakia, oral history, methodology

Možnosti výskumu primárneho a sekundárneho technického vzdelávania v socialistickom Československu – k prameňom poznania a k ich štúdiu

JIŘÍ ZOUNEK, MICHAL ŠIMÁNEŠ (Česká republika)

Výskum, ktorý sa zameriava na súčasnú históriu, zahŕňa jednak prácu s tradičnými zdrojmi, ale aj metódy historického skúmania (napr. Rankeho škola) a vyhľadávanie nových zdrojov a metodologických prístupov (Le Goff, 1983). Záujem o metodologické otázky v súčasnom historickom výskume v pedagogickej vede v Česku je minimálny. Jedným príkladom môže byť absencia používania orálnej histórie. Táto metóda je pritom dôležitým zdrojom na spoznávanie udalostí minulosti a reprezentovanie tém, o ktorých by sa malo diskutovať v kontexte rozvíjajúcej sa metodológie historicko-pedagogického výskumu.

Hoci má orálna história dominantné postavenie v našich výskumoch, zotrvávame aj pri tradičných metódach a zdrojoch, ktorými poznávame minulosť. Pramene ako také sú hlavnou témou tohto príspevku. Zaujímá nás otázka, aké zdroje sú dostupné v historickom skúmaní súčasnej histórie školskej edukácie v bývalom Československu. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že o dostatok zdrojov o socialistickej formálnej edukácii nie je núdza, pretože ide o nedávne obdobie. Ale čiastkové výsledky v našich projektoch naznačujú, že skutočnosť je pomerne komplikovaná a skúmanie nedávnej histórie formálneho vzdelávania nie je až také jednoduché. Dostupnosť prameňov sprostredkováva vedomosť o dejinách súčasného formálneho vzdelávania a ich informatívna hodnota má preto kľúčový význam.

Hlavným cieľom tohto príspevku je opísať a vysvetliť dostupnosť a informatívnu hodnotu zdrojov sprostredkujúcich porozumenie dejín primárneho a sekundárneho technického vzdelávania v socialistickom Československu, v bývalom Juhomoravskom kraji. Ďalšie ciele zahŕňajú preskúmanie a analýzu vybraných typov zdrojov vrátane prameňov orálnej histórie.

Príspevok takisto prezentuje naše vlastné dáta, napr. rozhovory s učiteľmi, ktorí vyučovali na základných a stredných technických školách v socialistickom Československu. Zameriame sa na niektoré metodologické problémy orálnej histórie, ako napr. ako klásť otázky, ako sa vyrovnat s tichom rozprávača alebo s rozporami medzi spomienkami narátora a informáciami z oficiálnych zdrojov.

Vzhľadom na nedostatok dostupných relevantných prameňov umožňujúcich poznanie histórie a s vedomím, že ľudia, ktorí mali skúsenosť so socialistickými školami sú stále nažive, metóda orálnej histórie môže byť prínosná pri prehĺbovaní poznania nedávanej minulosti. V kombinácii s tradičnými metódami historického výskumu preto ponúka nesmiernu príležitosť v dejinách výchovy a vzdelávania a spôsob, ako získať nové unikátne zdroje poznania. Dáta získané z rozličných zdrojov sa môžu kombinovať a môžu naznačiť nepravdivosť určitých mýtov a nepresností, ale taktiež odkryť nové oblasti výskumu.

Kľúčové slová: základné školstvo, stredné odborné školstvo, socialistické Československo, orálna história, metodológia

Against the Flow. Pedagogy of Freedom in Polish Pedagogical Thought

ŚŁAWOMIR SZTOBRYN (Poland)

The aim of the article is to not to show how the authority appropriated education (it will be similar everywhere in the orbit of the USSR's influence), but how the Polish pedagogues opposed promotion of Stalinism in science and its theoretical concepts and attitude. The narration has the character of analysis in the field of historical and philosophical pedagogy, which is also a reference to the style of practicing this discipline by pedagogues who are being the subject of this research. In Poland, a special situation has arisen – on the one hand, there are active educators, teachers of bourgeois provenance (in the language of contemporary ideologues) continuing in their work in the spiritual achievements of generations, especially the extraordinary period of Poland in the interwar period, on the other side, there are few intellectuals representing Marxist philosophy, and next to them, politically correct opportunists, careerists, party activists. Both groups had their representation at universities which was evident in compulsory literature and lectures. I have made the subject of my thought a category of freedom, which is one of the most priced values in the Polish society. The history of Poland and Poles strongly affected their system of values and the way they lived, which was also reflected in the area of pedagogical practice and theory.

Keywords: pedagogy, history of pedagogy, freedom

Proti prúdu. Pedagogika slobody v poľskom pedagogickom myslení

SŁAWOMIR SZTOBRYN (Poľsko)

Cieľom príspevku nie je poukázať na to, ako si vládna moc zabrala výchovu a vzdelávanie (v okruhu pôsobenia ZSSR to bude veľmi podobné), ale na to, ako poľskí pedagógovia odmietali propagáciu stalinizmu vo vede a jeho teoretické koncepty a postoje. Vo výklade sa zameriavam na analýzu v oblasti historickej a filozofickej pedagogiky, poukazujem na to, akú podobu mala v tejto oblasti prax pedagógov, ktorí sa stali objektom tohto výskumu.

V Poľsku vznikla špecifická situácia. Na jednej strane zostali aktívni učitelia s tzv. buržoáznym pôvodom, ktorí pokračovali vo svojej práci spirituálneho rozvoja ďalších generácií. Išlo predovšetkým o výnimočné udalosti v priebehu medzivojnového obdobia. Na druhej strane v tom období pôsobilo niekoľko intelektuálov reprezentujúcich marxistickú filozofiu, a tiež niekoľko politicky korektných oportunistov, karieristov a straníckych aktivistov. Obe tieto skupiny mali svoje zastúpenie na univerzitách, čo je zrejmé zo zoznamov povinnej literatúry a prednášok.

Vo svojom príspevku sa zaoberám kategóriou slobody, ktorá patrí medzi najdôležitejšie hodnoty poľskej spoločnosti. História Poľska a Poliakov výrazne zasiahla ich systém hodnôt a spôsob, akým žili, a to, prirodzene, reflektovala aj pedagogická teória a prax.

Kľúčové slová: pedagogika, dejiny pedagogiky, sloboda

Spanish Education in the First Two Decades of the Franco Regime

ANTONIO FCO. CANALES SERRANO (Spain)

This communication aims to offer a general overview of Spanish education during the first two decades of the Franco Regime. Francoism was a radical break with the lines of development of the Spanish education system throughout the first third of the twentieth century, which implemented a common modernization program accepted by regimes as different as the liberal bourgeois monarchy (1898 – 1923), the authoritarian first dictatorship (1923 – 1930) and the democratic and progressive Second Republic (1931 – 1936). Against this program, the Franco Regime imposed a radical reorientation of Spanish education guided by the principles of radical traditionalist Catholicism and fascist nationalism.

Firstly, the basic lines of the modernizing program prior to the civil war will be very briefly presented. Secondly, National-Catholicism, the ideological framework that characterized the Franco Regime, which aspired to a return to the sixteenth century Empire, will be described. Subsequently, the main education policies developed by the regime will be presented:

- Coactive Re-Christianization against secularization and especially republican laicism.
- Introducing ideology and de-professionalization of the teachers, including an extensive ideological and religious purge, against republican professionalization.
- Reduction of the school network, including the closure of half of existing public secondary schools, in open opposition to the school expansion of the previous period.
- The intense privatization of the educational system to benefit the interests of the Catholic Church.

Keywords: Franco's regime; education policy; fascism; Catholicism; Spain

Výchova a vzdelávanie v Španielsku v prvých dvoch dekádach Francovho režimu

ANTONIO FCO. CANALES SERRANO (Španielsko)

Cieľom príspevku je ponúknuť všeobecný prehľad o výchove a vzdelávaní v Španielsku v prvých dvoch dekádach Francovho režimu. „Frankizmus“ predstavoval radikálnu zmenu toho, ako sa vyvíjal španielsky vzdelávací systém v prvej tretine 20. storočia. V tom čase sa implementoval všeobecný modernizačný program, akceptovaný takými rozdielnymi politickými zriadeniami, akými boli liberálna buržoázna monarchia (1898 – 1923), autoritatívna prvá diktatúra (1923 – 1930) a demokratická a progresívna Druhá republika (1931 – 1936). Frankov režim presadzuje radikálnu zmenu orientácie španielskej výchovy a vzdelávania, ktorá je, na rozdiel od predchádzajúceho programu, založená na princípoch radikálneho tradičného katolicizmu a fašistického nacionalizmu.

V príspevku sa najskôr zameriame na stručné prezentovanie základných znakov modernizačného programu ešte z obdobia pred občianskou vojnou. Následne budeme charakterizovať nacionálny katolicizmus ako ideologický rámec počas Francovho režimu, ktorý usiloval o návrat do podmienok ríše v 16. storočí. Postupne takisto predstavíme najdôležitejšie postupy vo výchove a vzdelávaní presadzované v rámci režimu:

- Aktívne opätovné pokresťančovanie verzus sekularizácia, a najmä republikánsky laicizmus.
- Ideologizovanie a de-profesionalizovanie učiteľov vrátane rozsiahlych ideologických a náboženských čistiek verzus republikánska profesionalizácia.
- Redukcia školskej siete vrátane zatvorenia polovice existujúcich verejných stredných škôl ako otvorená opozícia expanzie škôl v predchádzajúcom období.
- Intenzívna privatizácia výchovno-vzdelávacieho systému, ktorá prinášala prospech katolíckej cirkvi.

Kľúčové slová: Francov režim, vzdelávacia politika, fašizmus, katolicizmus, Španielsko

Physical Education for Italian Children during the Fascist Totalitarian Regime

PAOLO ALFIERI (Italy)

This contribution aims to analyze physical education of Italian children (aged 6-10) during the fascist period and its role in the regime's educational project.

The school reform of 1923, inspired by Giovanni Gentile, confirmed the practice of gymnastics in primary schools. The programs for this level of education essentially followed the ludic and medical-hygienic traditions of the late nineteenth century, although in many schools, as in the past, the lack of gymnasiums meant that pupils could only perform the so-called "gymnastics between the desks", consisting of very simple exercises – standing up, standing on tiptoe, moving your arms, clapping, etc., as this could be done easily in the classroom.

However, after 1925, when the fascist movement grew into a real dictatorship, physical training started to become a central focus of its political program. In 1926, the Opera Nazionale Balilla was created to incorporate and regiment all Italian youth. The Opera, which came under the Ministry of Education, took control of the management of physical activities not only inside schools, but also – and above all – outside them. Pupils, wearing uniform, performed collective gymnastic exercises (that were designed to strengthen their bodies and increase their sense of obedience and hierarchy) and took part in military parades (that demonstrated their commitment to the ideals of the regime).

The fascist nation's spirit of moral and political unity and its intention of creating the "new man" (who was healthy, virile, bold and daring) and the "new woman" (who was healthy, strong and obedient to the notion of becoming a prolific mother and faithful wife in the future) became more important in the 1930s, and in particular after the creation of the Gioventù Italiana del Littorio (1937). Directly controlled by the Fascist party, this organisation enhanced the goals of the Opera Nazionale Balilla in the field of physical education, aiming to form – from childhood – the citizen-soldier and to preserve the Italian race, from a eugenic perspective, too.

As suggested by the most recent general and educational historiography, Mussolini's totalitarian regime considered physical education as a key instrument for disciplining not only children's bodies, but also their ideas and values, and thus for inoculating childhood with the fascist ideology.

Keywords: Fascism; childhood; physical education; Italy; 20th century

Telesná výchova v Taliansku v období fašistického totalitného režimu

PAOLO ALFIERI (Taliansko)

Cieľom príspevku je analyzovať telesnú výchovu pre deti od 6 do 10 rokov v Taliansku v období fašizmu a to, akú úlohu zohrávala vo výchovno-vzdelávacom pláne režimu. Školská reforma z roku 1923, ktorú inšpiroval Giovanni Gentile, potvrdila miesto pohybových cvičení v primárnom vzdelávaní. Obsah telesnej výchovy vo svojej podstate pokračoval v hrovej a zdravotno-hygienickej tradícii neskorého 19. storočia. Ale nedostatok telocviční v školách v minulosti znamenal, že žiaci mohli uskutočňovať iba tzv. telesné cvičenia medzi školskými lavicami, ktoré obsahovali veľmi jednoduché cviky (vztyk, stoj na špičkách, pohybovanie rukami, tleskanie atď.), ktoré sa mohli realizovať v triede.

Po roku 1925 fašistické hnutie prerástlo do skutočnej diktatúry a telesná príprava sa stala centrom záujmu politického programu. V roku 1926 sa sformovala Opera Nazionale Balilla, v ktorej mala byť zapojená a učená disciplína talianska mládež. Opera, riadená ministerstvom školstva, prevzala kontrolu nad telesnými aktivitami nielen v školách, ale aj mimo nich. Žiaci oblečení v uniformách vykonávali skupinové cvičenia (zostavené tak, aby posilnili ich telá a zvýšili ich zmysel pre poslušnosť a hierarchiu) a zúčastňovali sa na vojenských prehliadkach (ktoré demonštrovali súhlas s ideálmi režimu).

V 30. rokoch 20. storočia, a najmä po vytvorení Gioventu Italiana del Littorio (1937), sa zdôrazňuje fašistický národný duch morálnej a politickej jednoty a jeho zámer vytvoriť „nového muža“ (zdravého, silného, odvážneho, smelého) a „novú ženu“ (zdravú, silnú a poslušne plniacu povinnosť stať sa matkou a vernou manželkou v budúcnosti). Táto organizácia (Gioventu...), priamo kontrolovaná fašistickou stranou, prevzala ciele Opera Nazionale Balilla v oblasti telesnej výchovy s cieľom formovať už od detstva občana – vojaka a ochrániť taliansku rasu, takisto z eugenickej perspektívy.

Podľa súčasnej všeobecnej a pedagogickej historiografie Mussoliniho totalitný režim považoval telesnú výchovu za kľúčový nástroj na disciplinovanie nielen telesnej stránky detí, ale aj ich myšlienok a hodnôt, a tak ich „naočkoval“ fašistickou ideológiou od detstva.

Kľúčové slová: fašizmus, detstvo, telesná výchova, Taliansko, 20. storočie

Totalitarian Education in a Not Quite Totalitarian State. The Case of Greek Education between 1950 – 1974 (and beyond?)

DIMITRIS FOTEINOS (Greece)

After the end of the WW-II (1945) and the civil war that followed right afterwards (1945 – 1949), Greece entered into a sort of a period of parliamentary democracy (1949 – 1967). As a member of the winning Allies (the WW-II allied forces against the fascists and the Nazis), Greece ought to be considered also as a part of the liberal and democratic world, a part of the post WW-II Western parliamentary democracies, with an open economy and a pluralistic society. Nevertheless, the 1949 – 1967 period is considered more as an example of an «iron democracy» and a period in which «authoritarian parliamentary» procedures took place (Alivizatos, 1983) rather than a real parliamentary democracy whatsoever. The pre-WW-II (Greek) «*stillborn Republic*» (Mavrogordatos, 1983) was even more a stillborn republic into the post-WW-II period, an idiosyncratic parliamentary democracy closely associated with rouge elements, under the stress, the chaos and the awe – the overwhelming fear the society was experiencing after the new «national schism» of the 1945 – 1949 civil war.

The unconscionable political actions and the ideological outrageousness of this period had a strong impact on education considering the two legislative documents (educational law of 1951 and the 1952 Constitution itself) which determine the ideological and the political strand of education for a considerable period of time. Since the post-civil war the legitimate government was trying to re-establish the discredited and disputed political order, certain measures were imposed in both the educational institutions and their personnel and pupils, strengthening the ideological and political order and forbidding any «alternative» narratives on education, pedagogy and school knowledge policies. Hence, as for the educational and administrative structure, education was ever since over-centralized, while the Ministry of Education became the uttermost supervisor and superintendent for literally all the aspects of education and the decision making was a strict political action restrained exclusively into the aisles of the Ministry. As for pedagogy and the school knowledge, since books were published by the Ministry itself and teachers were supervised and evaluated rather for their personal beliefs and

their way of life than for their school performance, the pupils were obliged to conform to a certain behaviour which was oppressing and non-inclusive and to conform to the doctrines they had to learn through the school textbooks.

Unsurprisingly, these conditions became the commonplace for education during the military regime (1967 – 1974). Comparing the 1950 – 1974 period to today, although many reforms have been held ever since, one may find certain similarities, as for the educational, the administrative and the decision making structure and one may be surprised by the amount of legislation that remained today from both the totalitarian periods of the recent Greek history (the 1936 – 1941 fascist regime and the 1967 – 1974 military regime) and the non-totalitarian 1950 – 1967 period as well.

Therefore, although Greece today is not a totalitarian state, one could be reasonably wondering whether the totalitarian aspects the Greek education had in the past still remain in the present days or not. So as to better comprehend the context in which the Greek educational system was formed and respond to this provocative question, school textbooks, curricula and educational legislation will be examined along with the historical context.

Key words: totalitarianism, democracy, liberalism, political order, curriculum, textbooks

References

- ALIVIZATOS, Nikos. 1983 *Political institutions under crisis, 1922 – 1974 – Aspects of the Greek experience*. Athens: Themelio (in Greek). ISBN 978-960-310-043-9
- MAVROGORDATOS, George. 1983. *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922 – 1936*. Berkeley: University of California Press. ISBN 0-520-04358-8

Totalitná výchova a vzdelávanie v nie celkom totalitnom štáte. Príklad gréckej výchovy a vzdelávania v rokoch 1950 – 1974 (a neskôr?)

DIMITRIS FOTEINOS (Grécko)

Po druhej svetovej vojne (1945) a následnej občianskej vojne (1945 – 1949), v Grécku vznikol akýsi typ parlamentnej demokracie (1949 – 1967). Ako člen spojeneckých armád bolo Grécko považované za súčasť liberálneho a demokratického sveta, ako súčasť povojnových západných parlamentných demokracií s otvorenou ekonomikou a pluralistickou spoločnosťou. I tak je však obdobie medzi rokmi 1949 – 1967 považované skôr za príklad „železnej demokracie“ a za obdobie, ktoré sa vyznačuje „autoritatívnymi parlamentnými“ praktikami (Alizatos, 1983), ktoré nemajú nič spoločné s parlamentnou demokraciou. Predvojnová (grécka) „od počiatku nevydarená republika“ (Mavrogordatos, 1983) pokračovala v nevydarenú republiku v povojnovom období, v idiosynkratickú parlamentnú demokraciu úzko spojenú s vyumelkovanými prvkami, so stresom, chaosom a úzkosťou – spoločnosť prežívala nesmierny strach po novej „národnej schizme“ spôsobenej občianskou vojnou v rokoch 1945 – 1949.

Neprimerané politické a ideologické nemorálne rozhodnutia tohto obdobia výrazne zasiahli výchovu a vzdelávanie prostredníctvom dvoch legislatívnych dokumentov (Zákon o výchove a vzdelávaní z roku 1951 a Ústava z roku 1952), ktoré na značný čas zapríčinili ideologické a politické prepojenie výchovy a vzdelávania. Aj keď sa legitímna vláda po občianskej vojne snažila prebudovať diskreditovaný a spochybňovaný politický poriadok, isté opatrenia boli vnútené tak výchovno-vzdelávacím inštitúciám, ako i ich personálu a žiakom, čo malo posilniť ideologický a politický poriadok a zakázať akékoľvek „alternatívne“ prístupy k výchove a vzdelávaniu, pedagogike a školskej politike. Od tohto okamihu bola výchova a vzdelávanie centralizované, keďže ministerstvo školstva sa stalo najdôležitejším supervízorom a správcom všetkých aspektov výchovy a vzdelávania a vydávanie rozhodnutí bolo výsostne ním kontrolovanou politickou agendou.

Knihy publikovalo ministerstvo a učitelia boli supervidovaní a hodnotení skôr na základe ich osobného presvedčenia a spôsobu života než podľa ich práce v škole. Žiaci sa museli prispôbiť určitému správaniu, ktoré nebolo

inkluzívne, a prispôsobiť sa doktrínam, ktoré sa učili prostredníctvom školských učebníc.

Neprekvapuje, že tieto podmienky sa stali samozrejmosťou v oblasti výchovy a vzdelávania aj počas vojenského režimu v rokoch 1967 – 1974. Ak by sme porovnali roky 1950 až 1974 so súčasnosťou, napriek mnohým reformám, ktoré boli odvtedy uskutočnené, môžeme nájsť isté podobnosti vo výchovno-vzdelávacej, administratívnej, ale aj rozhodovacej oblasti. Zároveň je zarážajúce, koľko z legislatívnych dokumentov z oboch totalitných období súčasnej gréckej histórie (fašistický režim 1936 – 1941; vojenský režim 1967 – 1974) a netotalitného obdobia (1950 – 1967) stále pretrvávajú.

Hoci dnešné Grécko nie je totalitný štát, je možné sa odôvodnene pýtať, či totalitné prvky gréckej výchovy a vzdelávania z minulosti stále pretrvávajú aj v súčasnosti. Kvôli lepšiemu pochopeniu kontextu, v ktorom sa vytváral grécky výchovno-vzdelávací systém, a zodpovedaniu uvedenej provokatívnej otázky, preskúmajeme školské učebnice, obsah vzdelávania a školskú legislatívu v historických súvislostiach.

Kľúčové slová: totalita, demokracia, liberalizmus, politický poriadok, učebné osnovy, učebnice

Literatúra

ALIVIZATOS, Nikos. 1983 *Political institutions under crisis, 1922 – 1974 – Aspects of the Greek experience*. Athens: Themelio (in Greek). ISBN 978-960-310-043-9

MAVROGORDATOS, George. 1983. *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922 – 1936*. Berkeley: University of California Press. ISBN 0-520-04358-8

The Role and Function of Educational System in the Authoritarian and Totalitarian Society Regimes in the 20th Century

KAREL RÝDL (Czech Republic)

The paper is focused on the following issues and topics. In the first chapter, the attention is devoted to common and different principles and aims between both types of political regimes (totalitarian and authoritarian) as the point of view for the analysis of the position of educational system in and for the society. It is necessary to observe differences because of interpretation in order to clarify and understand the terms. I would like to explain general and specific key background for implementation of education for different social groups and “classes” (diversification and stratification) from the point of view of the Communist Party. This chapter finishes with an explanation of the thesis that school system was an excellent tool for intensive political and ideological manipulation of new generations.

The second part of the paper concentrates on the way of ideological justification of aims and goals of educational system, especially the role and function of different types of school. The focus is on compulsory schools orientated more on moral and ethical cultivation of personality than the system of vocational schools orientated more on qualification. Explanation of the communist paradox of the role of physical (manual) work of workers (proletariat) and intellectuals is also provided.

The principle of the fear as a general instrument for practical control of the staff, parents and children (pupils) will be presented, too. The practical objectives of the control system carried out by inspection will be described, including the explanation of differences between theory and practice of the control. Fear as a tool for (virtual) loyalty of parents and the staff concludes this chapter.

The last chapter includes some specific examples for the following thesis: After 30 years living in democracy and developing democratic and liberal schools, there still exist and survive several manifestations of totalitarian behaviour of teachers. What can we do to minimise these mistakes of the totalitarian thinking and doing?

Keywords: totalitarian and authoritarian regime, school system, ideology, manipulation, aims of compulsory education, role of control system, democracy and liberalism.

Role a funkce vzdělávacího systému v autoritativních a totalitních režimech ve 20. století

KAREL RÝDL (Česká republika)

Obsahem mého příspěvku je sledování následujících předmětů a zaměření: V první kapitole věnuji pozornost obecným a rozdílným principům a cílům mezi oběma typy politických režimů (totalitního a autoritářského) jako hledisko pro analýzu místa vzdělávacího systému v a pro společnost. Pro vyjasnění a lepší porozumění termínů je důležité vnímat rozdílnosti z důvodů interpretace. Rád bych osvětlil základní a specifická klíčová východiska využití vzdělávání pro různé sociální skupiny a „třídy“ (diverzifikace a stratifikace) z hlediska zájmů komunistické strany. Tato kapitola bude ukončena vysvětlením teze, že vzdělávací systém byl skvělým nástrojem pro intenzivní politikou a ideologickou manipulaci nových generací.

Ve druhé části příspěvku se věnuji cestě k právnímu podložení cílů vzdělávacího systému, speciálně roli a funkci různých typů a druhů škol. Orientuji pozornost zejména na oblast povinného vzdělávání, poskytují více mravní a etické kultivace osobnosti než systém odborné přípravy, orientované více na kvalifikační cíle ve vzdělávání. Vysvětlím také komunistický paradox role fyzické (manuální) práce u dělníků (proletariátu) a intelektuálů.

Dále se budu zabývat principem strachu jako generálního nástroje praktické kontroly fungování vzdělávacího systému, učitelů, rodičů a dětí (žáků). Popíši praktické cíle školní inspekce s vysvětlením rozdílů mezi praxí a teorií kontrolního systému. Kapitulu uzavřu tezí o strachu jako nástroji virtuální a faktické loajality rodičů a učitelstva.

Poslední kapitola obsahuje konkrétní příklady pro tezi: Po 30 letech života v demokratické společnosti a vývoji demokratického a liberálního školství stále existují a přežívají některé jevy totalitárního chování učitelů. Co proti tomu můžeme dělat?

Klíčové slova: totalitní a autoritářský režim, školní systém, ideologie, manipulace, cíle povinného vzdělávání, úloha kontrolního systému, demokracie a liberalismus

Heroes and Prophets. Philosophical Reflection on Dissent in Totalitarian Society

ANDREJ RAJSKÝ (Slovakia)

The aim of this contribution is to philosophically analyze the concepts of heroism and prophecy and apply them to the specific position of dissent in modern totalitarian societies.

There are two basic concepts of hero and heroism in European historical tradition: the first is mythical-romantic and the other moral-philosophical. The first concept is based on the ancient image of *héros* (Gr. ἦρωϛ) as a demigod (Gr. ἡμίθεος, *hémitheós*) who was born as a descendant of god and human woman, respectively of goddess and human man. Homer culture attributed exceptional qualities to heroes that made them considered human protectors, and specific cults were grown on their graves because of their excellent actions. Although Plato left the notion of hero in myth, he attempted a metaphorical interpretation of the etymology of the word ἦρωϛ, following the word ἔρωϛ (*eros*, love): the hero is the physical fruit of god's love for man (Plato, *Cratylus*, 398 c-d). In the line of the first conception of heroism, the romantic-idealistic image of the hero unfolds as an exceptional individual, which incarnated providence of history. The romantic hero has been given an extraordinary historical role to perform as an instrument of the necessary plan of history (Hegel, Carlyle). The mythical-romantic concept of hero and heroism has been transformed in modern totalitarian ideologies into belief in the victorious historical mission of the chosen race (Nazism), or the class (Marxism), identified, in social struggle, with the state party and its leaders.

The position of dissidents in a totalitarian society refers to the second, moral-philosophical conception of heroism. The basis of this conception of heroism is an authentic effort for the good that is known, loved and executed despite unfavourable circumstances, even in a struggle with the amorphousness and a-ethicity of the crowd (Heidegger's *man*). The impossibility of conformity with the stream of anonymous mass puts the virtuous hero in opposition to the totalitarian power, and thus, he/she inevitably becomes a dissident, enemy and victim (Arendt). An authentic hero does not seek out extraordinary deeds, they seek him, just as he/she remains true to his source of goodness. The ancient and contemporary virtue ethics thematizes the following of pattern of good practice in terms of virtue, in particular the virtue of

wisdom, justice and bravery. The virtuous hero is invisible, his bravery is “in action without glamor, in action without glory” (Jaspers). The hero refuses to make the journey easier by doing what everyone does, he cannot be shaken by aversion and rejection. The dissident “ordinary” heroes are attracted by a unique fraternity, the “brotherhood of the shaken” (Patočka). The moral hero is an “invisible martyr” (Jaspers). He/she becomes “the voice of one calling in the desert”, and assumes the prophetic and educational role. The paper presents also specific cases of appearance of heroes of education and their struggle with the communist power of the totalitarian Czechoslovakia.

Keywords: dissent, hero, prophet, totalitarianism, communism, brotherhood of the shaken

Hrdinovia a proroci. Filozofická reflexia disidentstva v totalitnej spoločnosti

ANDREJ RAJSKÝ (Slovensko)

Cieľom nášho príspevku je filozoficky rozobrať pojmy hrdinstva a prorocstva a aplikovať ich na špecifickú pozíciu disidentstva v moderných totalitných spoločnostiach.

V európskej historickej tradícii nájdeme dve základné poňatia hrdinu a hrdinstva: prvé je mýticko-romantické a druhé morálno-filozofické. Prvé poňatie vychádza z antického obrazu héraa (gr. ἦρωας, héros) ako poloboha (gr. ἡμίθεος, hémitheós), ktorý sa narodil ako potomok boha a ľudskej ženy, resp. bohyně a ľudského muža. Homérska kultúra prisudzovala héroom výnimočné vlastnosti, vďaka ktorým boli považovaní za ochrancov ľudstva a kvôli ich znamenitým činom sa na ich hrobch pestovali špecifické kulty. Platón síce ponechal pojem héraa vo sfére mýtu, ale pokúsil sa o metaforický výklad etymológie slova ἦρωας v nadväznosti na slovo ἔρως (eros, láska): hrdina je fyzickým plodom lásky boha k človeku (Platón, Kratylos, 398 c-d). V línii prvého poňatia hrdinstva sa odvíja aj romanticko-idealistický obraz hrdinu ako výnimočného individua, v ktorom sa vtelila prozreteľnosť dejín. Romantický hrdina dostal mimoriadnu historickú úlohu, ktorú má uskutočniť ako nástroj nevyhnutného plánu dejín (Hegel, Carlyle). Mýticko-romantický koncept hrdinu a hrdinstva sa v novodobých totalitných ideológiách transformoval na vieru vo víťazné dejinné poslanie vyvolenej rasy (nacizmus) alebo triedy (marxizmus) v spoločenskom zápase stotožnenej so štátotranou a jej vodcami.

Pozícia disidentov v totalitnej spoločnosti sa odvoláva na druhé, morálno-filozofické poňatie hrdinstva. Základom tohto poňatia hrdinstva je autentické úsilie o dobro, ktoré je poznané, milované a uskutočňované napriek nepriazni okolností, ba práve v istom zápase s amorfnoťou a a-etickosťou davu (Heideggerovo *man*). Nemožnosť konformnosti s prúdom anonymnej masy stavia cnostného hrdinu do opozície k totalitnej moci, a tak sa nevyhnutne stáva disidentom, nepriateľom a obeťou (Arendtová). Autentický hrdina nevyhľadáva výnimočné činy, ony si hľadajú jeho, práve vtedy, keď zostáva verný svojmu prameňu dobra. Antická i súčasná etika cnosti tematizuje nasledovniahodný vzor dobrého konania v pojmoch cnosti, najmä cnosti rozumnosti, spravodlivosti a statočnosti. Súčasná „psychológia hrdinstva“ sa tiež odvoláva

na klasickú teóriu cností (Zimbardo). Cnostný hrdina je neviditeľný, jeho hrdinstvo je „v činnosti bez lesku, v pôsobení bez slávy“ (Jaspers). Hrdina odmieta uľahčiť si cestu konaním toho, čo robia všetci, nedá sa otriasť odporom a odmietaním. Disidentských „všedných“ hrdinov k sebe priťahuje jedinečné bratstvo, „bratstvo otrasených“ (Patočka). Morálny hrdina je „neviditeľným mučeníkom“ (Jaspers). Stáva sa „hlasom volajúceho na púšti“, preberá prorockú a výchovnú rolu. V príspevku figuruje aj niekoľko konkrétnych prípadov, v ktorých vystupujú hrdinovia výchovy a vzdelávania v zápase s komunistickou mocou totalitného Československa.

Kľúčové slová: disent, hrdina, prorok, totalitarizmus, komunizmus, bratstvo otrasených

Humanity, Science and the World as Constituents of Europe and their Transformation in the 20th Century

DAVID RYBÁK (Czech Republic)

It is necessary to understand that the very concept of ideology, in the question regarding totalitarian ideologies, presupposes a very specific metaphysics, i.e. metaphysics of the representing subject and subject of representations-ideas. In such metaphysics, a specific decision about humanity of man as well as worldliness of the world is contained in the form of re-presentation and objectifying. This objectifying is fully achieved in the transformation of the world into a planet and “mechanization of science” (Husserl) in the 20th century. “The world wars in the 20th century and the 20th century as a war” (Patočka) represent completion of the transformation of the world. These wars are possible only within the realization of the world as a space (and time) that can be dominated and totally controlled. It results in the transformation of the world as a planet, totally controlled and dominated space. And this transformation is not taking place with regard to the Earth as giving any possible place for living whatsoever, but de-centering of the Earth and its incorporating and instructing into the apparatuses of control and planning.

From this incorporating and instructing into the formalized and objectifying structures and processes, the questions concerning education arise: is education in the original sense as bringing up to the ability to see ideas, to the apodictic consciousness of essential necessity still possible? The consciousness of this necessity that is more necessary than any (contingent) reality was, after all, the aim of the Platonic discovery of the possibility we call “education”. How is the humanity of man understood? Is there not, under the political rhetoric of ideologies (totalitarian and not-totalitarian) a deeper common ground hidden, as our reference to the metaphysics of the subject was supposed to indicate? If education, in the European tradition, has a sense of bringing man up to their own humanity, there is an implicit concept of human being in every concept of education. And insofar as man is not only an object in the world but also “subject for the world” (Husserl), every such concept is arising from the correlation man-world. We would like to look more closely at the conditions of this correlation man-world in 20th century.

Keywords: phenomenology, the world, ideology, education

Lidství, věda a svět jako konstituenty Evropy a jejich proměna ve 20. století

DAVID RYBÁK (Česká republika)

Je třeba vidět, že samotný koncept ideologie v otázce po totalitních ideologiích předpokládá již specifickou metafyziku, totiž metafyziku představujícího subjektu a subjektu představ-idejí. V této metafyzice je obsaženo rozhodnutí ohledně lidskosti člověka i světskosti světa v základním smyslu před-mětu a zpředmětnění. Tento vztah zpředměťování je plně proveden v planetarizaci světa a „mechanizaci vědy“ (Husserl) ve 20. století. Dověšením proměny světa, jsou „války 20. století a 20. století jako válka“ (Patočka). Aby tyto války byly možné, muselo být světu předem porozuměno jako prostoru (a času), o který je možné válčit, který je možné totálně ovládnout. Výsledkem je proměna světa na planetu, totálně kontrolovaný a ovládaný prostor. A to nikoliv již při zachování vazby na zemi jako půdy dávající každé možné místo, ale decentrováním Země a jejím vbudováním do aparátů kontroly a plánování.

Ze situace zabudování do formalizovaných zpředměťujících struktur a procesů se rodí otázky pro oblast vzdělávání: je vůbec ještě možné vzdělání ve smyslu přivádění k idejím, k apodiktickému vědění o podstatné nutnosti? Vědomí této nutnosti, která je nutnější než veškerá skutečnost přece mělo v onom platónském objevu možnosti vzdělání vnitřně proměnit člověka. Jak je porozuměno člověku v jeho lidskosti? Není pod politickým hávem ideologií (totalitárních i jiných) zakryta hlubší společná půda, jak měl naznačit již náš poukaz k metafyzice subjektu? Pokud vzdělání a výchova má v evropské tradici povahu přivádění člověka k jeho lidskosti, je v každém pojetí vzdělání implikováno specifické pojetí člověka. A pokud opět k člověku patří podstatně nejen to, že je objektem ve světě, ale též „subjektem pro svět“ (Husserl), vyrůstá každé takové pojetí z korelace člověka a světa. A právě na předpoklady proměny člověka a světa ve 20. století se chceme blíže podívat.

Klíčové slova: fenomenologie, svět, ideologie, vzdělání

The Written Communication of Educational Science in Hungary between 1961 and 1990. The Case of *Magyar Pedagógia* (Hungarian Pedagogy)

ZOLTÁN ANDRÁS SZABÓ, ANDRÁS NÉMETH (Hungary)

The decade of the 1960s – as a peculiar period in the history of Hungarian educational science – has remarkably changed the characteristics and the products of this discipline. These features also affected the following decades and remained traceable during and even after the closing chapter of socialism. Among the several approaches to analyse the attributes of this phase, our paper is focused on written academic discourse, in particular, professional periodicals. One of their main representatives has been the pedagogical journal called *Magyar Pedagógia* (Hungarian Pedagogy), which was established in 1892 but was terminated in 1947. After an intermediate period, the new beginning reflected transformation of the political system and its ideological elements. We examined this periodical from its restart (1961) to the political changeover in Hungary (1990). During this period, the content and the structure of the journal were changed, which reflected not only the alteration of academic interest but also the shifts in the social and historical background of the journal. The full texts of the related volumes are available online in digitalised form (*SZTE Miscellanea repository*). Besides historical source analysis, these documents were studied by a deductive approach of content examination; the semi-automatic coding process was performed by the ATLAS.ti qualitative data analysis software. The conceptual dimensions of the study are related to the following fields: the appearance of ideocratic (Marxist-Leninist) and meritocratic (performance-based) elements, reflections to macro-level regulations (primarily laws and decree-laws), and finally, the identity of (educational) science and its relationship with other disciplines.

Keywords: socialist period, Hungary, educational science, content analysis, pedagogical journals

Písomná prezentácia pedagogických vied v Maďarsku v rokoch 1961 až 1990. Príklad časopisu *Magyar Pedagógia* (Maďarská pedagogika)

ZOLTÁN ANDRÁS SZABÓ, ANDRÁS NÉMETH (Maďarsko)

Obdobie 60. rokov 20. storočia – ako osobitá etapa v dejinách pedagogiky v Maďarsku – výrazne zmenila znaky a výstupy v tejto disciplíne. Tieto zmeny takisto ovplyvnili nasledujúce desaťročia a zanechávali stopy počas celého obdobia socializmu i dokonca po jeho skončení. Spomedzi mnohých prístupov k tomu, ako opísať charakteristické znaky tohto obdobia, sme si vybrali písomný akademický diskurz, konkrétne odborné periodiká. Jedným z predstaviteľov týchto periodík je pedagogický časopis *Magyar Pedagógia* (Maďarská pedagogika), ktorý bol založený v roku 1892, ale jeho vydávanie bolo prerušené v roku 1947. Po prechodnom období opätovné publikovanie časopisu reflektovalo transformáciu politického systému a jeho ideologických súčastí. Tento časopis teda skúmame od jeho opätovného vydávania (1961) až po politickú zmenu v Maďarsku (1990). V tom období sa zmenili obsah aj štruktúra časopisu, čo reflektovalo nielen zmenu akademických záujmov, ale aj zmeny v spoločenskom a historickom pozadí časopisu. Úplné vydania časopisu sú dostupné v digitalizovanej podobe online (SZTE Miscellanea repository). Okrem analýzy historického prameňa, sme skúmali časopis použitím metódy obsahovej analýzy, aplikovaním deduktívneho prístupu; ATLAS.ti (softvér na kvalitatívnu analýzu dát) bol použitý pre potreby poloautomatického kódovacieho procesu. Štúdiou pokrývame niekoľko oblastí: výskyt ideokratických (marxisticko-leninských) a meritokratických (založených na výkonových schopnostiach) súčastí; reflexiu nariadení na makroúrovni (predovšetkým zákony a vyhlášky), a napokon podobu (pedagogickej) vedy a jej vzťah k ostatným disciplinám.

Kľúčové slová: obdobie socializmu, Maďarsko, pedagogika, obsahová analýza, pedagogické časopisy

“And Yet You Were Wrong!” Several Views on the Marxist Interpretation and “Rewriting” of the Interwar Democratic Discussion on School Reform in Czechoslovakia in the 1950s

TOMÁŠ KASPER, DANA KASPEROVÁ (Czech Republic)

The interwar period in Czechoslovakia can be characterized, among other things, by a remarkable effort of teachers and pedagogical professionals to agree on a program of school reform. During the twenty years of democratic social and political development in Czechoslovakia between the two wars, no “one and only” school program was defined, but there was a free pedagogical discussion about school reform which took into account the diverse interwar pedagogical and psychological approaches, as well as the practical attempts of teachers at the reform of schooling. This twenty-year period resulted in a wide range of school reform experiments in Czechoslovakia (Kasper/Kasperová, 2018).

After 1945, after the turmoil caused by the Second World War, the fundamental question about the form of school in democratic post-war conditions was re-opened. The issue of school reform was discussed using language that incorporated both the rich tradition of the interwar reform pedagogical movement, and attempts at school reform in the spirit of socialist or communist pedagogy. After 1948, the need arose to “extricate” and “clear” the school reform language from the mental tradition linking the given issue with the reform pedagogical experience between the two wars. The rejection of the so-called “pedagogical bourgeois reformism” took place on the pages of the main pedagogical journal *Pedagogika*, especially in the years 1952 and 1953.

This paper deals with the language that was used to “rewrite” the reform pedagogical movement of the interwar period and asks questions about who spoke, who was silent on the journal’s pages, and what the aims of articles about “anachronisms, the bourgeois reaction against socialist progress, the remains of cosmopolitanism and the struggle for the new socialist school” were.

The authors will point out which principles of the “new school”, from the period of the interwar Czechoslovakia, were displaced and/or forgotten, and which were exploited for the aims of socialist pedagogy. Last but not least, the fates of selected representatives of interwar school reform and, on the other hand, the “careers” of selected “progressive socialist critics” of the interwar

new school will also be mentioned. Thus, using an example of a “condemnation” of the interwar reform movement, the paper monitors an analysis of deeper and more fundamental levels of Czechoslovak socialist pedagogical discussion after 1948 – an analysis of techniques and practices of the ideological discourse of Marxism-Leninism in educational science.

The paper is based on a textual analysis of articles published on the issue of “criticism” and “lessons learned from the weaknesses of bourgeois reformism” in the years 1951–1955 on the pages of the *Pedagogika* journal, and compares them with the principles of the interwar reform. (Kasper/Kasperová, 2018; Kasperová, 2018)

Keywords: Czechoslovakia, school reform, the 1950s

References

- Kasper, T., Kasperová, D. Úsilí o reformu národní školy u českého učitelstva v prvním desetiletí trvání ČSR. In: Kasper, T., Kasperová, D., Pánková, M. (eds.). „*Národní školství za první československé republiky*“. Praha: Academia, 2018, pp. 161 – 168.
- Kasper, T., Kasperová, D. Úsilí o reformu školy u českého učitelstva v druhém desetiletí trvání ČSR. In: Kasper, T., Kasperová, D., Pánková, M. (eds.). „*Národní školství za první československé republiky*“. Praha: Academia, 2018, pp. 169-220.
- Kasperová, D. *Československá obec učitelská – v kontextu reformy učitelského vzdělávání (ŠVSP) a reformy školy*. Praha: Academia, 2018.

„A predsa ste sa mýlili!“ Niekoľko pohľadov na marxistickú interpretáciu a „prepisovanie“ medzivojnej demokratickej diskusie školskej reformy v Československu v 50. rokoch 20. storočia

TOMÁŠ KASPER, DANA KASPEROVÁ (Česká republika)

Medzivojnové obdobie v Československu môže byť charakterizované, okrem iného, aj výraznou snahou učiteľov a pedagógov zhodnúť sa na programe školskej reformy. Počas dvadsiatich rokov demokratického, sociálneho a politického vývoja v Československu medzi dvoma vojnami nebol vytvorený jeden jednotný školský program. Prebiehala voľná pedagogická diskusia o školskej reforme, ktorá prihliadala na odlišnosť medzivojnových pedagogických a psychologických prístupov, ako aj na praktické pokusy učiteľov o reformovanie vyučovania. Toto dvadsať rokov trvajúce obdobie v Československu (Kasper, Kasperová, 2018) vyústilo do rozmanitých experimentov v oblasti školských reforiem.

Zásadná otázka o podobe školy v demokratických povojnových podmienkach bola znovu otvorená po roku 1945 po nepokojoch spôsobených druhou svetovou vojnou. Pri diskusiách o školskej reforme sa používal jazyk, ktorý zahŕňal nielen bohatú tradíciu medzivojnového reformného pedagogického hnutia, ale i pokusy reformovať školstvo v duchu socialistickej alebo komunistickej pedagogiky. Po roku 1948 sa objavila potreba „oslobodiť“ a „vyčistiť“ jazyk školskej reformy od mentálnej tradície spájajúcej túto tému s reformným pedagogickým hnutím v medzivojnovom období. Odmietnutie tzv. pedagogického buržoázneho reformizmu sa objavilo na stránkach hlavného pedagogického časopisu *Pedagogika* predovšetkým v rokoch 1952 a 1953.

Tento príspevok sa zaoberá jazykom, ktorý bol používaný na „prepracovanie“ reformného pedagogického hnutia medzivojnového obdobia a odкрýva odpovede na otázky, kto publikoval a kto sa neobjavoval na stránkach časopisu, aké boli ciele článkov o „anachronizme, buržoáznom reakcionárstve proti socialistickému progresu, o pozostatkoch kozmopolitizmu a zápasu o novú socialistickú školu“.

Autori poukazujú na to, ktoré princípy „novej školy“ z obdobia medzivojnového Československa boli nahradené alebo/a zabudnuté, a ktoré boli využité v prospech socialistickej pedagogiky. Autori sa tiež venujú osudom vybraných predstaviteľov medzivojnej školskej reformy, ale aj „kariéram“

vybraných „progresívných socialistických kritikov“ medzivojnovnej novej školy. Použitím príkladu „odsúdenia“ medzivojnovného reformného hnutia článok sleduje analýzu hlbších a podstatnejších úrovní československej socialistickej pedagogickej diskusie po roku 1948 – analýzu techník a praxe ideologického diskurzu marxizmu-leninizmu vo vedách o výchove a vzdelávaní.

Tento príspevok vychádza z textových analýz článkov publikovaných k problematike „kritiky“ a „poučení zo slabých stránok buržoázneho reformizmu“ v rokoch 1951 – 1955 na stránkach časopisu *Pedagogika* a porovnáva ich s princípmi medzivojnovnej reformy (Kasper, Kasperová, 2018; Kasperová, 2018).

Kľúčové slová: Československo, školská reforma, 50. roky

Literatúra

Kasper, T., Kasperová, D. Úsilí o reformu národnej školy u českého učiteľstva v prvom desaťročí trvaní ČSR. In: Kasper, T., Kasperová, D., Pánková, M. (eds.). *„Národní“ školství za první československé republiky*. Praha: Academia, 2018, s. 161 – 168.

Kasper, T., Kasperová, D. Úsilí o reformu školy u českého učiteľstva v druhom desaťročí trvaní ČSR. In: Kasper, T., Kasperová, D., Pánková, M. (eds.). *„Národní“ školství za první československé republiky*. Praha: Academia, 2018, s. 169 – 220.

Kasperová, D. *Československá obec učitelská – v kontextu reformy učitelského vzdělávání (ŠVSP) a reformy školy*. Praha: Academia, 2018.

Changes in Educational Thought at the Beginning of Communism in Slovakia

BLANKA KUDLÁČOVÁ (Slovakia)

The paper is a historical-educational study that aims to survey changes in the conceptual foundations of educational thought in the 1940s, when a change of direction in its understanding, caused mainly by political circumstances, occurred. It was a complicated period with several overlapping ideological levels: the ideas of the interwar democratic Czechoslovakia “retired”, the national socialist ideology of the Slovak state was established in the situation of the war, and the Marxist-Leninist ideology, which was fully implemented after the Communist coup in 1948, was being gradually shaped.

Pedagogical discussion in the 1940s may be characterised mainly among the followers of educational conceptions and educational pluralism oriented at the Western educational thought and reform pedagogy, and followers of the orientation at the Soviet pedagogy. A change of direction in the educational thought and in its foundations will be demonstrated via two leading figures in the pedagogy of the period. The first one is Juraj Čečetka (1907 – 1983), the first Slovak professor of pedagogy. He published a two-volume work *Pedagogika* (1947 – 1948) [tr. *Pedagogy*], which can be considered the first Slovak scientific publication in the field of the modern educational theory. The second personality that significantly influenced character of pedagogy in Slovakia in this period was Ondrej Pavlík (1916 – 1996). The conceptual foundations of his writings were different in comparison to Čečetka’s work and his successful establishment was aided by political engagement. His educational thought was predetermined by a dissertation thesis, *Vývin sovietskeho školstva a pedagogiky* (1945) [tr. *Development of Soviet Education and Pedagogy*], and a monograph, *Vysoké školy v Sovietskom zväze* (1947) [tr. *Universities in the Soviet Union*].

The first part of the paper focuses on a broader socio-political context that suggested changes in ideological orientation of educational thought in the 1940s, the second part of the paper strives to determine main directions and their representatives in educational thought in Slovakia in the given period, and the third part discusses educational thought in the 1950s when only the Socialist variant can be considered.

Key words: educational thought, Czechoslovakia, Slovakia, national Socialist ideology, Marxist-Leninist ideology, Juraj Čečetka, Ondrej Pavlík, historical materialism

Zmeny v pedagogickom myslení na Slovensku v začiatkoch obdobia komunizmu

BLANKA KUDLÁČOVÁ (Slovensko)

Príspevok je historicko-pedagogickou štúdiou, ktorej cieľom je zmapovať zmeny v ideových východiskách v pedagogickom myslení na Slovensku v 40. rokoch 20. storočia, keď sa uskutočnilo viacero obrátov v ich chápaní, čo spôsobili najmä politické skutočnosti. Išlo o zložité obdobie, v ktorom sa prekrývali viaceré ideové a ideologické roviny: „dožívali“ idey medzivojnového demokratického Československa, vo vojnových podmienkach sa rýchlo etablovala národno-socialistická ideológia slovenského štátu a kreovala sa marxisticko-leninská ideológia, ktorá sa naplno realizovala v socialistickom Československu po komunistickej puči v roku 1948.

Pedagogickú diskusiu v 40. rokoch možno charakterizovať najmä medzi prívržencami pedagogických koncepcií a pedagogického pluralizmu s orientáciou na západné pedagogické myslenie a reformnú pedagogiku a prívržencov orientácie na sovietskú pedagogiku. Tieto zmeny v smerovaní pedagogického myslenia a v ich východiskách boli demonštrované najmä prostredníctvom dvoch vedúcich osobností v oblasti pedagogiky. Prvou bol Juraj Čečetka (1907 – 1983), prvý slovenský profesor pedagogiky, ktorý publikoval dvojzväzkové dielo *Pedagogika* (1947 – 1948), považované za prvú slovenskú vedeckú publikáciu v oblasti modernej pedagogickej teórie. Druhou osobnosťou, ktorá významne ovplyvnila charakter pedagogiky na Slovensku v tom období, bol Ondrej Pavlík (1916 – 1996). Ideové východiská jeho prác boli odlišné v porovnaní s Čečetkovými prácami a jeho úspešnej pedagogickej kariére pomohlo jeho politické angažovanie. Jeho pedagogické myslenie bolo determinované jeho dizertačnou prácou *Vývin sovietskeho školstva a pedagogiky* (1945) a monografiou *Vysoké školy v Sovietskom zväze* (1947).

V prvej časti príspevku sa zameriame na širší politicko-spoločenský kontext, ktorý bol predpokladom zmien v ideovom zameraní pedagogického myslenia v 40. rokoch 20. storočia, v druhej časti sa pokúsime vymedziť hlavné smery a ich reprezentantov v pedagogickom myslení na Slovensku v tom istom období a v tretej časti sa budeme venovať pedagogickému mysleniu v 50. rokoch, keď už možno hovoriť len o jeho socialistickom variante.

Kľúčové slová: pedagogické myslenie, Československo, Slovensko, ideológia národného socializmu, marxisticko-leninská ideológia, Juraj Čečetka, Ondrej Pavlík, historický materializmus

Changing Roles of History of Education in Hungarian Teacher Training in the 1950s

ATTILA NÓBIK (Hungary)

Hungary's "liberation" by the Soviet Red Army in 1944 – 1945 marked a beginning of a new era. After a short period of democracy, the Communist Party seized the power in 1949. The school system, including teacher training, underwent enormous changes in this period. Teachers were trained at three levels. Primary school teachers were trained at a special kind of high school. There were teacher training colleges for middle school teachers. High school teachers were trained at universities.

After a short period of variety of pedagogical ideas, a new pedagogical view became prevailing. The newly developed Marxist pedagogy required new textbooks. There were two types of textbooks. The ones that were used at lower levels were printed centrally. At universities, textbooks were not printed, but the copies of professor's materials were distributed by the university, and these "handouts" functioned as textbooks.

In my paper, I will analyze how Marxist History of Education textbooks, published in the early 50's in Hungary, were shaped by the new requirements of the communist regime. I will show the continuity and discontinuity of the Marxist historiography of education through empirical data.

In my presentation, I will analyze that although the books were used at different levels in teacher training they shared some common characteristics. On one hand, their sources and philosophy of history were the same, on the other hand, they had the same three functions: to reveal the 'enemy', to legitimize the Marxist pedagogy and to support the education of the 'new kind of men'. These functions, of course, were combined.

This common view of these books was guaranteed by the strict control of writing of them. Publishing textbooks required official approval. The primary teachers' textbooks were labeled as ones that were 'made under the supervision of the Ministry of Education'. The professors had to apply for approval to the 'Hungarian Academy of Sciences'. All lesson plans were presented in front of the 'Commission of Education' of Academy. Another key factor of this common view was the authors' Marxist philosophy of history.

In my paper, I will show examples of the aforementioned three functions. I will argue that the substantial changes we can observe in the analyzed textbooks affected "only" the surface, and the basic interpretation of History of Education remained the same.

Keywords: historiography of education, marxist historiography, textbooks

Zmeny v postavení dejín výchovy a vzdelávania vo vzdelávaní učiteľov v 50. rokoch 20. storočia v Maďarsku

ATTILA NÓBIK (Maďarsko)

„Oslobodenie“ Maďarska Červenou armádou v rokoch 1944 – 1945 znamenalo začiatok novej éry. Po krátkom demokratickom období sa v roku 1949 dostala k moci Komunistická strana. Školský systém, takisto aj vzdelávanie budúcich učiteľov, prešlo v tomto období výraznými zmenami. Učitelia sa vzdelávali na troch úrovniach: učitelia pre prvý stupeň sa vzdelávali v odborných stredných školách, učitelia pre druhý stupeň na vyšších stredných školách a učitelia pre stredné školy študovali na univerzitách.

Po krátkom období rozmanitosti pedagogických prúdov sa stal dominantným nový pedagogický smer – marxistická pedagogika. Samozrejme, nové učebnice boli nevyhnutnosťou. Vznikli dva typy učebníc. Tie, ktoré sa používali na nižších stupňoch vzdelávania, boli vydávané centrálné. Na univerzitách neboli učebnice vydávané, ale kópie materiálov vysokoškolských pedagógov boli distribuované univerzitou a slúžili ako učebnice.

V mojom príspevku analyzujem, ako boli učebnice marxistických dejín pedagogiky, ktoré boli publikované v 50. rokoch 20. storočia v Maďarsku, ovplyvnené požiadavkami komunistického režimu. Poukážem na kontinuitu a diskontinuitu marxistickej historiografie pedagogiky prostredníctvom empirických dát.

Takisto chcem upozorniť na to, že hoci boli učebnice používané na rozličných úrovniach prípravy budúcich učiteľov, mali určité spoločné znaky. Na jednej strane vychádzali z rovnakých prameňov a filozofie dejín, na druhej strane všetky plnili tri funkcie: poukázať na „nepriateľa“, legitimizovať marxistickú pedagogiku a podporiť výchovu a vzdelávanie „nového človeka“. Tieto funkcie, boli, prirodzene, kombinované.

Rovnaké obsahy v týchto knihách boli garantované prísnou kontrolou v procese ich písania. Publikovanie učebníc bolo len na základe oficiálneho schválenia. Učebnice pre učiteľov 1. stupňa boli označené ako „zhotovené pod dohľadom ministerstva školstva“. Vysokoškolskí pedagógovia museli žiadať o schválenie Maďarskú akadémiu vied. Všetky prípravy hodín boli prezentované pred „výchovno-vzdelávacou komisiou“ akadémie. Učebnice zjednocuje aj využívanie marxistickej filozofie dejín autormi.

V príspevku prezentujem príklady už spomenutých troch funkcií. Poukážem na to, že podstatné zmeny v analyzovaných učebniciach nešli do hĺbky a základná interpretácia dejín pedagogiky zostávala rovnaká.

Kľúčové slová: historiografia výchovy a vzdelávania, marxistická historiografia, učebnice

The Impact of Persecutions of So-called Bourgeois Nationalism upon Pedagogues in Slovakia (1950 – 1953)

MILAN OLEJNÍK (Slovakia)

After February 1948, the Slovak society underwent drastic changes in all spheres of political, economic and social life. The victorious Communist Party of Czechoslovakia (CPC) usurped political power and systematically begun to build totalitarian society based on strict implementation of the ideology of Marxism-Leninism. Any display of opposition was ruthlessly suppressed. Education, considered by the CPC as one of the most important tools in transformation of the society on the road to socialism, became the focus of attention of the communist leadership. Identification with the Marxist-Leninist ideology was sternly required from teachers at all types of schools. Shortly after imposition of the communist monopoly in Czechoslovakia, the process of purges culminated in exclusion of large numbers of students and pedagogues from educational process.

Main goal of the purges was to eliminate all educators who were deemed “class enemies of the socialist society”. As a result, pedagogues were exposed to disgraceful treatment. They had to prove that they were devoted adherents of the socialist society. Atmosphere of fear culminated during the period of the fight against so called bourgeois nationalists. As charges against prominent members of the CPC increased, no one was safe from accusations to be a bourgeois nationalist and thus, an enemy of proletariat internationalism. Such aberration could have potentially deadly consequences.

The aim of the paper is to analyze political motives and course of reprisals against the Communist Party members, including top officials, who were accused of hostile acts committed against socialism and point to absurdity of the whole process. Integral part of the paper is represented by a description of measures aimed at absolute subservience of educational process to goals of the communist regime.

Keywords: education, totalitarian regime, the Marxist-Leninist ideology, indoctrination

Perzekúcie založené na tzv. buržoáznom nacionalizme a ich dôsledky pre pedagógov na Slovensku (1950 – 1953)

MILAN OLEJNÍK (Slovensko)

Po februári 1948 slovenská spoločnosť prešla drastickými zmenami vo všetkých sférach politického, ekonomického a sociálneho života. Víťazná Komunistická strana Československa (KSČ) si uzurpovala politickú moc a začala systematicky budovať totalitnú spoločnosť založenú na dôslednom zavádzaní marxisticko-leninskej ideológie. Akýkoľvek prejav odporu bol kruto potlačený. Výchova a vzdelávanie patrili podľa KSČ medzi najdôležitejšie nástroje transformácie spoločnosti smerom k socializmu, a preto im bola venovaná primeraná pozornosť. Od učiteľov vo všetkých typoch škôl sa striktno vyžadovalo, aby sa identifikovali s ideológiou marxizmu-leninizmu. Politické čistky, krátko po nastolení komunistického monopolu v Československu, vrcholili vylúčením mnohých študentov a pedagógov z výchovno-vzdelávacieho procesu.

Hlavným cieľom politických čistiek bolo zbavenie sa všetkých učiteľov a vychovávateľov, ktorí boli považovaní za „triednych nepriateľov socialistickej spoločnosti“. Jednotlivé opatrenia viedli k nedôstojnému zaobchádzaniu s pedagógmi. Museli dokazovať, že sú oddanými prívržencami socialistickej spoločnosti. Atmosféra strachu vyvrcholila v období boja proti tzv. buržoáznym nacionalistom. Keďže sa množili aj obžaloby prominentných členov KSČ, nikto si nemohol byť istý, že nebude obvinený z buržoázneho nacionalizmu, a teda nepriateľa proletárskeho internacionalizmu. Takéto obvinenie mohlo mať fatálne následky.

Cieľom príspevku je analyzovať politické motívy a zacielenie opatrení voči členom KSČ, vrátane vrcholných predstaviteľov, ktorí boli obvinení z nepriateľského konania proti socializmu, a poukázať na absurdnosť celého procesu. Integrovanou súčasťou príspevku je opis opatrení zameraných na absolútnu podriadenosť výchovno-vzdelávacieho procesu cieľom komunistického režimu.

Kľúčové slová: vzdelávanie, totalitný režim, marxisticko-leninská ideológia, indoktrinácia

Ideological Imperatives of the Communist Party of Czechoslovakia and their Impact upon Activities of Universities in Slovakia (1948 – 1953)

SOŇA GABZDILOVÁ (Slovakia)

After the putsch realized by the Communist Party of Czechoslovakia (CPC) in February 1948 in the Czechoslovak Republic (CSR), a monopoly of power and absolute control over all aspects of political, economic and social life was imposed by the CPC.

A new regime initiated its activity by imposing vast personal purges. These were targeted against persons who disagreed, or were suspected that they would disagree with the new regime imposed by the CPC. Teachers, too, at all levels of schools, including universities, became victims. The communist authorities devoted a great deal of attention to the control of teachers and verification of their attitudes to the new regime, since teachers disposed of immediate influence upon education of young generation.

Screenings at universities were immediately initiated after February and they lasted with shorter intermissions until 1950. Screenings were compulsory not only for pedagogues but also for students. Government authorities labelled the screenings by a euphemistic expression “democratization” of universities. As a result of “democratization”, students who were not suited to new criteria and whose parents were labelled as “class enemies” of the new people’s democratic society were expelled from universities.

The 9th Congress of the CPC, which took place in May 1949 in Prague, had a formative impact upon activity of school of all degrees. The congress set a so-called general line of building of socialism and following its frame, determined also goals of a socialist cultural revolution. Univocally agreed tasks and mission of educational system in the spirit of Marxism-Leninism formed the base of education of young generation. Marxism-Leninism was not only one of courses which were compulsory at universities, but it became basis for all areas lectured at universities.

The policy of the CPC in regard to higher education was formulated in the Act on Universities, which was passed by the National Assembly of the Czechoslovak Republic on May 18 1950. The act caused split with the system of Central-European higher education. It was a fundamental attack upon autonomy of universities and paved road to state centralism.

In the sphere of education as well as in all other areas of economic and social life, a basic principle of governing of the socialist society – the leading role of the Communist Party of Czechoslovakia was implemented. It was realized via management personnel at schools and educational authorities appointed by the Communist Party.

Keywords: The Communist Party of Czechoslovakia, ideology, Marxism-Leninism, screenings at universities, 9th Congress of the Communist Party of Czechoslovakia

Ideologický imperatív Komunistickej strany Československa a jeho vplyv na činnosť univerzít na Slovensku (1948 – 1953)

SOŇA GABZDILOVÁ (Slovensko)

Komunistická strana Československa (KSČ) si vo februári 1948 v Československej republike (ČSR) po politickom puči zabezpečila monopol moci a absolútnu kontrolu nad všetkými aspektmi politického, ekonomického a sociálneho života.

Nový režim začal svoje pôsobenie rozsiahlymi personálnymi čistkami. Tie boli namierené proti osobám, ktoré nesúhlasili alebo boli podozrivé z toho, že by mohli nesúhlasiť s novým režimom nastoleným KSČ. Obeťami čistiek sa stali aj učitelia na všetkých typoch škôl vrátane univerzít. Komunistické authority dôsledne dbali na kontrolu učiteľov a overenie ich názorov na nový režim, pretože práve učitelia mali bezprostredný vplyv na výchovu a vzdelávanie mladej generácie.

Previerky na univerzitách začali hneď po februárovom puči a trvali s krátkymi prestávkami do roku 1950. Boli povinné nielen pre pedagógov, ale i študentov. Vládne authority používali pre previerky eufemistický termín – „demokratizácia“ univerzít. V dôsledku „demokratizácie“ boli študenti, ktorí nevyhovovali novým kritériám a ktorých rodičia boli označení ako „triedni nepriatelia“ v novej ľudovo-demokratickej spoločnosti, vylúčení zo štúdia na univerzitách.

Na formovanie aktivít škôl všetkých stupňov mal výrazný vplyv IX. zjazd KSČ, ktorý sa konal v máji 1949 v Prahe. Zjazd stanovil tzv. všeobecnú líniu formovania socializmu a v jeho rámci určil i ciele socialistickej kultúrnej revolúcie. Jednohlasne schválené úlohy a poslanie výchovno-vzdelávacieho systému v duchu marxizmu-leninizmu tvorili základ výchovy a vzdelávania mladej generácie. Marxizmus-leninizmus nebol len nový predmet, ktorý sa vyučoval povinne na univerzitách, ale stal sa aj základom pre všetky oblasti vyučované na univerzitách.

Politika KSČ týkajúca sa vyššieho vzdelávania bola formulovaná v zákone o vysokých školách, ktorý prijalo Národné zhromaždenie ČSR 18. mája 1950. Tento zákon spôsobil odklon od predchádzajúceho systému stredoeurópskeho vysokého školstva. Išlo o zásadný zásah do autonómie univerzít a budovala sa ním cesta k štátnemu centralizmu.

V oblasti výchovy a vzdelávania, ako aj v ostatných oblastiach ekonomického a sociálneho života, bol zavedený základný princíp vládnutia v socialistickej spoločnosti – vedúca úloha KSČ. Tá bola prakticky realizovaná prostredníctvom vedúcich zamestnancov v školách a iných autorít vo výchove a vzdelávaní dosadených KSČ.

Kľúčové slová: Komunistická strana Československa, ideológia marxizmu-leninizmu, preverky na vysokých školách, IX. zjazd Komunistickej strany Československa

The Fate of Jewish Education in the Slovak Republic (1938 – 1945). The Case of the Prešov Region

EDUARD LUKÁČ (Slovakia)

Jews with their long-lasting and also very moved history have highly appreciated the power of education and educated citizens for centuries, because they were obliged to by their religion as well as by a long-lasting tradition. The first Jewish citizen of Prešov was Marek Holländer (1760 – before 1848). Initial unwillingness of citizens and town-council turned after demonstration of Holländer's trading skills and financial benefit into trust and other Jewish families started to move into Prešov. Their cultural life is also reflected in gradual establishment and expansion of educational and edifying institutions.

After initial illegal educational activity, a private Jewish folk school was founded, which later transformed into a state Jewish folk school; after the division there were also a modern folk school, rabbinical school Yeshiva, Jewish private continuative apprentice school for locksmiths, Beth Midrash (House of Learning), Talmud Tora, the Jewish women community of Prešov, community of Jewish academicians, community of Jewish scouts, Jewish museum, gymnastic and sport community Makabi, the Jewish library etc. After the Munich Agreement (29th September 1938) and declaration of the Slovak Republic (14th March 1939), anti-Semitic mood and attitudes started to be spread. Sadly, the town of Prešov, at one time the bearer of significant educational and cultural traditions, became the leader of anti-Semitic behaviour and orders at that time – wearing ribbons on clothes, plundering of property, moving out of main streets, first transports etc.

Restriction orders also applied to the area of education – excluding Jewish pupils from all state schools, prohibition of Jewish communities and organizations, restriction of access to secondary schools and the peak were the transports into concentration camps, which led to decimation of the Jewish population and culture.

Keywords: Jewish education, the Slovak Republic (1938 – 1945), Prešov region

Osud židovského vzdelávania vo vojnovnej Slovenskej republike (1938 – 1945). Príklad z prešovského regiónu

EDUARD LUKÁČ (Slovensko)

Židia s ich dlhými a pohnutými dejinami si vážia vzdelanie a vzdelaných občanov už dlhé storočia, pretože vzdelávať sa boli povinní na základe svojho náboženstva, ale i dlhej tradície. Prvým židovským obyvateľom Prešova bol Marek Holländer (1760 – pred 1848). Počiatočná nevôľa obyvateľov a mestskej rady sa zmenila potom, ako Holländer preukázal svoje obchodnícke zručnosti a finančný prínos. Do Prešova začali prichádzať ďalšie židovské rodiny. Ich kultúrny život sa prejavuje v postupnom zakladaní a rozširovaní vzdelávacích a výchovných inštitúcií.

Po úvodných ilegálnych edukačných aktivitách, bola založená židovská ľudová škola, ktorá sa neskôr transformovala na štátnu židovskú ľudovú školu; po rozdelení fungovali novodobá ľudová škola, rabínska škola Yeshiva, židovská súkromná škola ďalšieho vzdelávania pre zámočníkov, Beth Midrash, Talmud Tora, komunita židovských žien v Prešove, komunita židovských akademikov, komunita židovských skautov, židovské múzeum, gymnastická a športová komunita Makabi, židovská knižnica atď. Po Mníchovskej konferencii (29. septembra 1938) a vyhlásení Slovenskej republiky (14. marca 1939) sa začala šíriť antisemitská nálada a názory. Nanešťastie musíme konštatovať, že mesto Prešov, ktoré bolo nositeľom významných výchovno-vzdelávacích a kultúrnych tradícií, sa dostalo na vedúcu pozíciu v oblasti antisemitského správania a poriadku v danom období – nosením označenia na šatách, ničením vlastníctva, vysťahovaním Židov z hlavných ulíc, prvými transportmi atď.

Reštriktívne opatrenia sa týkali aj oblasti vzdelávania – vylúčením židovských žiakov zo všetkých štátnych škôl, zakázaním židovských spolkov a organizácií, zamedzením prístupu do stredných škôl – a vrcholila transportmi do koncentračných táborov, ktoré viedli k zničeniu židovskej populácie a kultúry.

Kľúčové slová: židovské vzdelávanie, Slovenská republika (1938 – 1945), prešovský región

Restrictions and Changes in Education of Girls and Women in the Slovak Republic (1939 – 1945)

JANKA MEDVEĎOVÁ (Slovakia)

Immediately after the declaration of autonomy in 1938, one of the key tasks of the state ideology was the effort to return family to mother and mother to family. The Slovak family, which lived an orderly, exemplary Christian and national life, formed a stable element of the state and was highly promoted. The role of a woman as a mother and a guardian of domesticity was emphasized. These views were interpreted in the rhetoric of the leading government officials and journalists, too. Women's education became a discussed issue. There were voices about the need for establishment of apprentice schools for girls in which young women would be prepared for establishment of a family and household. The Slovak schools were supposed to educate „heroic“ Slovak girls who would be able to sacrifice themselves for their nation and homeland. Although the Minister of Education Jozef Sivák expressed the opinion that Slovakia needed educated women, he did not see them in offices or at teachers' desks at schools. In particular, this was reflected in the reform of secondary schools for girls and their prospects, in the curriculum in relation to practical subjects, in the reduction of girls studying at teaching institutions, in the abolition of coeducation to ensure that girls were separated from boys and ultimately, it resulted in an attempt to restrict studying women at universities. Female teachers were dismissed, support and protection of the family being the justification, together with relinquishing the teaching posts for unemployed male teachers. This contribution aims to analyze press and political situation of the period in order to present opinions, suggestions and changes in the education and training of girls and women in the Slovak state (1939 – 1945).

Keywords: Slovak Republic 1939 – 1945, women's education, restrictions on women's education

Obmedzenia a zmeny vo vzdelávaní dievčat a žien v období Slovenskej republiky (1939 – 1945)

JANKA MEDVEĎOVÁ (Slovensko)

Hneď po vyhlásení autonómie sa jednou z kľúčových úloh štátnej ideológie stala snaha vrátiť rodine matku a matke rodinu. Vyzdvihovala sa slovenská rodina, ktorá žila usporiadaným, príkladným kresťanským a národným životom a tvorila základný a stabilný prvok štátu. Zdôrazňovala sa rola ženy matky, ochrankyne rodinného kozuba. Tieto názory boli interpretované v rétorike čelných predstaviteľov vlády i na stránkach časopisov. Vzdelávanie žien sa stalo diskutovanou otázkou. Zaznievali hlasy o potrebe zakladania učňovských dievčenských škôl, v ktorých sa mladé slečny mali pripravovať na založenie rodiny a domácnosti. Slovenská škola mala vychovávať „hrdinské“ slovenské dievčatá, ktoré sa za svoj národ a vlasť budú schopné obetovať. Hoci minister Sivák vyslovil názor, že Slovensko potrebuje vzdelané ženy, ich uplatnenie ale nevidel v úradoch či za katedrami. Konkrétne sa to prejavilo v reforme stredoškolského štúdia dievčat a jeho perspektívy, v úpravách školských osnov vo vzťahu k praktickým predmetom, redukcii dievčat študujúcich na učiteľských ústavoch, k zrušeniu koedukácie, ktoré malo zabezpečiť odstup dievčat od chlapcov až napokon vyústil do pokusu o obmedzenie vysokoškolského štúdia žien na univerzite. Z učiteľských zborov boli prepúšťané ženy učiteľky s odôvodnením podpory a ochrany rodiny a uvoľnenie učiteľského miesta pre nezamestnaných učiteľov mužov. Príspevok má ambíciu analyzovať dobovú tlač a politickú situáciu s cieľom prezentovať názory, návrhy a zmeny vo výchove a vzdelávaní dievčat a žien v období Slovenského štátu (1939 – 1945).

Kľúčové slová: Slovenská republika 1939-1945, výchova a vzdelávanie dievčat, obmedzenia vo vzdelávaní žien

Philosophy in the Service of Ideology in the Communist Period in Poland. The Case of Karol Kotłowski's Philosophical Pedagogy

KATARZYNA WRONSKA (Poland)

In my presentation, I would like to consider the problem of entanglement of philosophy of education in the communist ideology. I will show it on the example of one Polish concept, created by Karol Kotłowski. He was a Sergiusz Hessen's disciple and developed his own concept of philosophical pedagogy, presenting the philosophy of dialectical materialism, that is Marxism, as a perspective in which the entire philosophical thought culminates. Reading Kotłowski, we can see, on the one hand, his rooting in broad philosophical thought, on the other – his adherence to the ideology of the socialist state, which demands that education served the political system and prepared people to be the builders of the system.

According to this concept, forming a new man is the primary goal; it has priority over knowledge and understanding, over learning to think. Education ceases to be an autonomous goal (as it was in the Hessen's concept). A teacher has a task to be an ideological guide; she/he also has indoctrination at her/his disposal (although Kotłowski thinks that in socialism there is no indoctrination). Pedagogy is responsible for parental pedagogical education and therefore, for persuading to socialism. Finally, Kotłowski justifies the transformation of humanism into proletarian humanism and collectivism, patriotism into internationalism and work into conscious discipline. Was it still philosophy or ideology at the end? I would like to examine it.

Keywords: philosophical pedagogy, Marxism, ideology of the socialist state, education, indoctrination, proletarian humanism

Filozofia v službách ideológie v období komunizmu v Poľsku. Príklad filozofie výchovy Karola Kotlowského

KATARZYNA WRONSKA (Poľsko)

V mojom príspevku by som rada poukázala na komplikovanú situáciu filozofie výchovy v komunistickej ideológii. Uvedený problém budem demonštrovať na príklade jednej z poľských koncepcií, ktorú vytvoril Karol Kotlowski. Kotlowski bol nasledovníkom Sergiusza Hessena a rozvíjal svoju vlastnú koncepciu filozofickej pedagogiky prezentujúc filozofiu dialektického materializmu, teda marxizmu, v ktorom má byť zavŕšené celé filozofické uvažovanie.

V Kotlowského textoch si môžeme všimnúť jednak širšie filozofické východiská, jednak jeho príklon k ideológii socialistického štátu, ktorý vyžaduje, aby výchova a vzdelávanie slúžili politickému systému a pripravovali ľudí stať sa tvorcami tohto systému.

Podľa uvedenej koncepcie, formovanie „nového človeka“ je prvoradým cieľom, nadradeným nad poznanie a porozumenie, nad učenie sa mysleniu. Výchova a vzdelávanie už viac neboli autonómnym cieľom (ako to bolo v Hesenovej koncepcii). Učiteľovou úlohou je byť ideologickým vodcom a šíriť indoktrináciu (i keď si Kotlowski myslí, že v socializme neexistuje indoktrinácia). Pedagogika zodpovedá za výchovu a vzdelávanie rodičov a tak isto za ich presvedčanie „uveriť“ socializmu. Napokon Kotlowski obhajuje transformáciu humanizmu na humanizmus proletariátu a kolektivismus, patriotizmu na internacionalizmus a vytváranie vedomej disciplíny. V predkladanom príspevku sa pokúsím objasniť otázku, či môžeme stále hovoriť o filozofii, alebo už naopak išlo o ideológiu.

Kľúčové slová: filozofia výchovy, marxizmus, ideológia socialistického štátu, výchova a vzdelávanie, indoktrinácia, humanizmus proletariátu

Beyond a Denial Scenario of Values. The Contribution of Pedagogical Activism and Personalism in the Italian Context

MARISA MUSAIIO (Italy)

The contribution examines the role of Italian pedagogical personalism in contrast to the influence of totalitarian and anti-humanist ideologies that deliberately denied the value of the person and his/her dignity. The reference perspective is the “sensibility to the problem-person”, a specific component of personalism, which can be traced in the Italian context, in the thought of philosophers and pedagogists, involved in education and school issues. In addition to personalism, the contribution examines the influence of the pedagogical activism phenomenon re-interpreted in a Catholic perspective. Catholic activism finds in the Mario Casotti and Luigi Stefanini some of the most important expressions. In a general scenario of difficulties and denial, these authors pay attention to value of the pupil as a person and to the educational relationship. This attention makes it possible to trace elements of closeness with the current need of our days to continue to reflect on the problem of the person not as a “generic appeal”, but through clarification that recognizes the “original reference”. Today, as yesterday, the pedagogical reflection needs to underline the identity of the person and educational relationship, having to face the consequences of existential, cultural and values fragmentation, nihilism and relativism that are prevailing today and that do not facilitate the consideration of the “person” in relation to the encounter and dialogue with the other. However, the incidence of these factors does not neglect the task to return to the centre of the debate the theme-person and education, since pedagogy is that theorization engaged on a dual front of elaboration: 1. anthropology, as a fundamental sphere for the elaboration of human nature and its purposes; 2. the educational practice as an expression of an intentional action aimed to avoid reductive and homologating logics, and instead, re-evaluate the personal and relational dimension of the educational event.

Keywords: personalism, Italian pedagogy, person, education

Poza scenár odmietania hodnôt. Prínos pedagogického aktivizmu a personalizmu v Taliansku

MARISA MUSAIIO (Taliansko)

Príspevok sa venuje úlohe talianskeho pedagogického personalizmu v protiklade k vplyvu totalitných a antihumánnych ideológií, ktoré vedome odmietali hodnotu človeka a jeho dôstojnosť. Základnou perspektívou je „citlivosť k problému – osobe“, t. j. špecifický komponent personalizmu, ktorý sa v rámci talianskeho kontextu dá sledovať v myslení filozofov a pedagógov, ktorí sa venovali výchove a vzdelávaniu a školskej problematike. Spolu s personalizmom sa v príspevku zaoberáme aj vplyvom fenoménu pedagogického aktivizmu, ktorý re-interpretujeme z katolíckej perspektívy. Katolícky aktivizmus je významne artikulovaný v prácach Mária Cassottiho a Luigiho Stefaniniho. Títo autori sa sústreďia na hodnotu žiaka ako osoby a na vzťah v edukácii v čase existujúcich ťažkostí a popierania. Táto pozornosť umožňuje sledovať blízku súvislosť so súčasnou potrebou pokračovať v reflexii problému osoby nie ako „všeobecnej výzvy“, ale prostredníctvom objasňovania, ktoré rozpoznáva „originálny odkaz“. Dnes, takisto ako v minulosti, pedagogická reflexia potrebuje prízvukovať identitu osoby a výchovno-vzdelávací vzťah, pričom čelí následkom existenciálnej, kultúrnej a hodnotovej fragmentácie, nihilizmu a relativizmu. Tie v súčasnosti dominujú a neusmerňujú vnímanie „osoby“ vo vzťahu k stretnutiu sa a dialógu s druhými. Spomínané faktory však nevyklúčujú úlohu znova sa vrátiť k podstate debaty o človeku a výchove a vzdelávaní, keďže pedagogika sa zaoberá spracovaním tejto problematiky dvoma spôsobmi: 1. Antropológia ako základná oblasť na skúmanie podstaty človeka a jej zdôvodňovanie. 2. Výchovno-vzdelávacia prax ako vyjadrenie úmyselného pôsobenia so zámerom vystríhať sa reduktívnej a schvaľujúcej logike, ale namiesto toho prehodnotiť osobnostnú a vzťahovú dimenziu výchovy a vzdelávania.

Kľúčové slová: personalizmus, talianska pedagogika, osoba, výchova a vzdelávanie

Integrative or Complementary? ‘Archaeology’ of Transformations of Polish General Pedagogy in the 20th Century

DARIUSZ STEPKOWSKI (Poland)

The author analyzes changes that took place in Polish general pedagogy in the 20th century regarding understanding of the complexity of its structure. This complexity results from the irreducible duality of pedagogical action – on the one hand, educational activities performed by the educator, on the other hand, in-educational activities of the educatee (in English, the same term “education” is used for both activities, but in two different meanings). Using the Foucault’s ‘archaeological method’, it will be shown that the emergence of political ideologies in Europe in the 20th century coincided with the in-depth modification of the constitution of general pedagogy – from the integrative form to the complementary one. This, in turn, gave rise to the appropriation of general pedagogy through socialist ideology in Poland after the Second World War. Despite the political and social changes in the last thirty years, the problem of the constitution of the general pedagogy is still current and at risk of falling into totalitarian thinking.

Keywords: general pedagogy, complexity, integrative, complementary, archeological method

Integrujúca alebo komplementárna? „Archeológia“ transformácie všeobecnej pedagogiky v Poľsku v 20. storočí

DARIUSZ STEPKOWSKI (Poľsko)

Autor analyzuje zmeny, ktoré sa udiali vo všeobecnej pedagogike v 20. storočí v Poľsku vzhľadom na porozumenie jej náročnej štruktúry. Komplexnosť problematiky vychádza z neredukovateľnej duality pedagogickej činnosti – z výchovno-vzdelávacích činností vykonávaných vychovávateľom/učiteľom, a tiež činností vychovávaných. (Pre obe činnosti sa v anglickom jazyku používa termín „edukácia“, ale v dvoch rozličných významoch.) Použitím Foucaultovej „archeologickej metódy“ poukážeme na to, ako sa existencia politických ideológií v Európe v 20. storočí podieľala na hĺbkovej modifikácii všeobecnej pedagogiky – z jej integračnej/integratívnej podoby do komplementárnej. Uvedené následne spôsobilo prispôsobovanie všeobecnej pedagogiky socialistickej ideológii po druhej svetovej vojne v Poľsku. Napriek politickým a sociálnym zmenám v posledných tridsiatich rokoch, problém konštituovania všeobecnej pedagogiky je stále aktuálny a hrozí riziko, že bude ovplyvnené totalitným myslením.

Kľúčové slová: všeobecná pedagogika, komplexnosť, integrácia, komplementárnosť, archeologická metóda

“With the Soviet Union Forever and Never Apart!” Forming Pupils’ Relationship to the Soviet Union in the Socialist Period

JANETTE GUBRICOVÁ (Slovakia)

Cooperation of Czechoslovakia (and other socialist countries) with the Soviet Union represented an important phenomenon during the socialist period. It was one of the forms of building and reinforcing socialism within socialist countries in the so-called “Eastern Bloc”. This cooperation mirrored a strong, mainly political, ideological and economic influence of the Soviet Union in Czechoslovakia and other socialist countries. It presented certain loyalty of socialist countries related to liberation and real aid provided by the Soviet Union in the difficult post-war time. However, it was also connected with deformed perception of human rights and values. Relations to the Soviet Union affected political, ideological, economic and cultural domains, as well as education. Very young children and youth were encouraged to cooperate with and admire the Soviet Union, which was considered as one of the ways of loyalty in the socialism and education towards/in the socialism. The contribution aims to examine background and features of forming pupils’ relationship to the Soviet Union during the socialist period.

Keywords: cooperation, socialism, Czechoslovakia, the Soviet Union, ideological influence, forming pupils

„So Sovietskym zväzom na večné časy a nikdy inak!“ Formovanie vzťahu žiakov k Sovietskemu zväzu v období socializmu

JANETTE GUBRICOVÁ (Slovensko)

Spolupráca Československa (a ďalších socialistických krajín) so Sovietskym zväzom predstavovala významný fenomén v období socializmu. Bola jednou z foriem budovania a upevňovania socializmu v rámci socialistických krajín v rámci tzv. „Východného bloku“. Dokumentovala silný, predovšetkým politický ideologický a ekonomický vplyv Sovietskeho zväzu v Československu a v ďalších socialistických krajinách. Prezentovala istú lojalitu socialistický krajín, súvisiacu s oslobodením a reálnou pomocou Sovietskeho zväzu v ťažkom povojnovom období. Predstavovala aj pokrivenú optiku v oblasti ľudských slobôd a základných hodnôt. Zasahovala najmä do politickej, ideologickej ekonomickej či kultúrnej oblasti, avšak nevyhla sa ani oblasti školstva. Už od útleho veku boli deti a mládeže vedení k spolupráci a „uctievaniu“ Sovietskeho zväzu a predstavovala jednu z foriem oddanosti a výchovy k (a v) socializmu(e). Cieľom príspevku je skúmať východiská a podoby formovania vzťahu žiakov k Sovietskemu zväzu v období socializmu.

Kľúčové slová: spolupráca, socializmus, Československo, Sovietsky zväz, ideologický vplyv, formovanie žiakov

“Difficult Youngsters” in Slovakia in the Socialist Period. Solutions for a “Non-existent” Problem

IVANA ŠUHAJDOVÁ (Slovakia)

Socialist society had a clear vision of education and development of children as the next generation. Children were supposed to become physically able and morally mature citizens according to the requirements of governmental garniture of that time. Although the ruling political power stated that social problems such as a capitalist achievement cannot be observed in the socialist society, the contrary was true. The idea of the perfect society without social problems was merely a proclaimed political assertion. In real daily life, there were children and youth committing delicts and crimes. The contribution aims to describe activities of national committees and tasks of social workers in social and post-penitentiary care. Their remedies, which were focused on resocialization and re-education of “difficult youngsters”, represented state-power and legal interventions.

Keywords: youth, “difficult youngsters”, social care, post-penitentiary care, national committees, social workers, resocialization

„Ťažko vychovateľná mládež“ na Slovensku v období socializmu – riešenie „neexistujúceho“ problému

IVANA ŠUHAJDOVÁ (Slovensko)

Socialistická spoločnosť mala jasnú predstavu o výchove a smerovaní vývoja detí ako ďalšej generácie. Z detí mali vyrásť telesne zdatní a morálne vyspelí občania v súlade s požiadavkami vtedajšej vládnej garnitúry. Hoci vládnuca politická moc presadzovala tvrdenie, že sociálne problémy, ako výdobytok kapitalizmu, nemajú v socialistickej spoločnosti žiadne miesto, opak bol pravdou. Idea dokonalej spoločnosti bez sociálnych problémov bola len politickou bublinou, ktorej prasknutie sa, okrem iných oblastí, veľmi rýchlo prejavilo aj v živote niektorých detí a mládeže v podobe páchania ich delikventnej a trestnej činnosti. Cieľom príspevku je v rámci sociálnej a postpenitenciárnej starostlivosti popísať činnosť národných výborov a úlohy sociálnych pracovníkov, ktorých opatrenia zamerané na reedukáciu a resocializáciu „ťažko vychovateľnej mládeže“ mali povahu štátneho mocenského a právneho zásahu.

Kľúčové slová: mládež, ťažko vychovateľná mládež, sociálna starostlivosť, postpenitenciárna starostlivosť, národné výbory, sociálny pracovník, resocializácia

Career Education and Counselling during the Communist Period in Slovakia

KRISTÍNA LIBERČANOVÁ (Slovakia)

In the Communist era, the choice of a future career represents an important political instrument aiding fulfilment of the goals of the government policy. The state systematically interferes in the career choice by assigning so-called directive numbers in certain periods. It means that the youth were distributed to the higher secondary education and university studies according to permitted quotas. The career choice is not a private decision of an individual anymore; it becomes exclusively a public matter. Schools and a system of counselling related to career choice designed according to current requirements of the state ideology represent the main tool in the professional training of students. It is typical of its sophisticated network of facilities and services, which considerably influenced children and youth education in connection to their professional career.

Keywords: career education and counselling, distribution of youth at schools

Profesionálna výchova a výchova k voľbe povolania v období komunizmu na Slovensku

KRISTÍNA LIBERČANOVÁ (Slovensko)

V období komunizmu predstavuje výber povolania dôležitý politický nástroj pri plnení cieľov vládnej politiky. Štát systematicky zasahuje do voľby povolania určením smerných čísel v jednotlivých obdobiach, ktoré treba dodržať pri rozmiestňovaní mládeže pri výbere adekvátneho stredoškolského a vysokoškolského štúdia. Výber povolania tak už nie je súčasťou privátnej sféry jednotlivca, ale stáva sa výlučne verejnou záležitosťou. Hlavným prostriedkom v profesionálnej príprave žiaka je škola a systém poradenstva pre výber budúceho povolania vytvorený podľa aktuálnych požiadaviek štátnej ideológie. Vyznačuje sa prepracovanou organizáciou zariadení a služieb, ktoré významne ovplyvnili výchovu detí a mládeže v ich životnej profesijnej dráhe.

Kľúčové slová: profesionálna výchova, výchova k voľbe povolania, rozmiestňovanie mládeže

SMOLENICE CASTLE

The first written documents about the existence of Smolenice date back to the 13th century, although its origin is as ancient as the Neo-Feudalism. Several aristocratic families lived there as the landowners – for instance, in 1388 the King Sigmund issued a Deed of Donation to give Smolenice to the Chieftain Ctibor of Ctiborice. In 1438, Count George of Pezinok and St. Jur became the new landowner of it.

The importance of Smolenice increased considerably in the 15th century as a castle was built there and became the centre and the seat of the Smolenice estate. Early in the 16th century, Smolenice was gained by the Orszaghs family. In 1777, Jan Palffy takes the Smolenice estate as a pawn. The Palffys family did not live at the castle, which decayed considerably during the life of Kristof III, the last of the Erdödys family – they lacked money for any maintenance. The decay was completed during the Napoleon Wars – the main castle building and the tower burnt down.

Reconstruction of the Smolenice Castle of today was started early in the 20th century by Jozef Palffy Jr., the landlord of Smolenice and Dobra Voda estates. First works of the fortification walls started in 1887. Bastions from the old castle were preserved including a height extension and a new roofing. The Count Palffy rebuilt the castle at his own expense according to the design by the architect Jozef Hubert. During World War I, the reconstruction was interrupted; provisional adaptation of some rooms was made and the archives of the Palffy family were located in them. The construction was not resumed before the end of World War II. In 1945, the castle became the property of the State; it was taken over by the Slovak National Council which decided to keep it as their summer-house. The castle was finished and furnished and handed over to the Slovak Academy of Sciences on 26th June 1953 to become a representative place for meetings of the scientists from the worldwide.

SMOLENICKÝ ZÁMOK

Prvé písomné pamiatky o existencii obce Smolenice pochádzajú z polovice 13. storočia, hoci ich vznik treba hľadať už v novofeudálnom období. Ako majitelia panstva sa vystriedali viaceré šľachtické rody. Napr. v roku 1388 darovacou listinou kráľa Žigmunda pripadli vojvodcovi Ctiborovi zo Ctiboríc. Od roku 1438 sa novým majiteľom Smoleníc stal pezenský a svätajurský gróf Juraj.

V 15. storočí vzrástol význam Smoleníc, lebo v obci bol vybudovaný hrad, ktorý sa stal centrom a sídlom smolenického panstva. Začiatkom 16. storočia získavajú Smolenice Országhovci. Roku 1777 preberá Ján Pálffy do zálohu smolenické panstvo. Pálffyovci neobývali Smolenický hrad, ktorý už za posledného Erdodyovca – Krištofa III. upadal, lebo nebolo finančných prostriedkov na údržbu. Dielo skazy bolo dovŕšené v období napoleonských vojen, keď zhorela hlavná budova hradu aj s vežou.

Terajší Smolenický zámok začal budovať na začiatku 20. storočia majiteľ smolenického a dobrovodského panstva, gróf Jozef Pálffy st. Prvé práce na hradbách zámku sa začali už v roku 1887 úpravou bášť. Bašty zo starého hradu zostali, iba sa nadstavili a zastrešili. Gróf Pálffy dal zámok postaviť vo vlastnej réžii podľa návrhu architekta Jozefa Huberta. Prvá svetová vojna prerušila stavebné práce na zámku. Niektoré miestnosti boli len provizórne upravené a bol v nich umiestnený archív rodu Pálffyovcov. Až do skončenia druhej svetovej vojny sa na stavbe nepokračovalo. V roku 1945 sa majiteľom zámku stal štát, zámok prevzala SNR a zvolila si ho za svoje letné sídlo. Zámok bol dostavaný a zariadený a 26. 6. 1953 bol odovzdaný Slovenskej akadémii vied, aby sa stal reprezentačným miestom na stretnutia vedcov z celého sveta.

© Kongresove centrum SAV

Blanka Kudláčová, Anna Sádovská (Eds.)

***Education in Totalitarian
Ideologies of the 20th Century***

***Výchova a vzdelávanie
v totalitných ideológiách 20. storočia***

Zodpovedný redaktor: Jozef Molitor
Grafická úprava a zalomenie: Janka Janíková
Návrh obálky: Marek Petržalka

Pre Pedagogickú fakultu Trnavskej univerzity v Trnave
vydalo vydavateľstvo TYPUS UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS,
spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave
a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied.
Vytlačila VEDA, vydavateľstvo SAV.

ISBN 978-80-568-0376-9